

Hunsrück

Annemieke Lobbezoo

Colofon

Hunsrück

©2019 Odyssee Reisgidsen

©2019 Annemieke Lobbezoo

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tweede druk, 2019

Tekst: Annemieke Lobbezoo

Serieredactie: Bartho Hendriksen en Leo Platvoet

Foto's: C.F. Sprinkhuizen Louwerens tenzij anders vermeld

Kaart: UvA Kaartenmakers, www.uva-kaartenmakers.nl

Druk: Q-Promotions, Tilburg | www.q-promotions.nl

Odyssee Reisgidsen

Odyssee Reisgidsen levert zijn titels als paperback of als e-book. Paperbacks zijn verkrijgbaar bij de (reis)boekhandel in Nederland en Vlaanderen, via Bol.com of de Odyssee-website. De e-books zijn alleen verkrijgbaar via de Odyssee-website. Daarbij kan de reiziger zijn of haar eigen gids samenstellen.

Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen.

Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Odyssee zoekt

Een passie voor Nova Zembla, Riga, Bakoe of een andere, minder bekende bestemming in Europa of elders? En je wilt er een reisgids over schrijven? Odyssee staat open voor ieder goed idee. Zie voor meer informatie: www.odyssee-reisgidsen.nl.

Volg Odyssee op Facebook, Twitter en Instagram

www.odyssee-reisgidsen.nl | info@odyssee-reisgidsen.nl

Foto omslag: Zicht op Gemünden met het gelijknamige kasteel. Foto BigStock

Foto titelpagina: Voorjaar in de Hunsrück

Foto pag. 6: Rotskerk van Idar-Oberstein. Foto BigStock

NUR 512

ISBN 9789461230614

Voorwoord

Als er één regio in Europa is die me verrast heeft dan is het wel de Hunsrück, een regio in de Duitse deelstaat Rijnland-Palts. Als liefhebber van de filmtrilogie *Heimat*, geregisseerd door de Duitse regisseur Edgar Reitz en in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw op de Nederlandse televisie te zien, was mijn beeld van de Hunsrück dat van een hoogvlakte met wat bossen grenzend aan de Rijn en de Moezel. De Hunsrück is echter veel meer dan de eindeloos glooiende heuvels die ik al van de film kende: oeroude bossen, diepliggende dalen, weiden, kabbelende beken, steile berghellingen met toppen tussen de 600 en 900 m hoog en de laagste bevolkingsdichtheid van Duitsland. De rust en stilte zijn hier vaak overweldigend.

En niet alleen de natuur heeft me verbaasd. Ook op cultureel gebied heeft de Hunsrück veel te bieden. Prachtig gelegen dorpjes met veel vakwerkhuisen, unieke stadjes, kastelen, ruïnes, verrassende wandelwegen die voor een deel nog stammen uit de tijd van de Kelten, Romeinen en middeleeuwen, Romeinse en Keltische opgravingen, indrukwekkende kloosters en kerken, een eigen culinaire traditie en langs de rivier de Nahe een schitterend wijngedebied waar onder meer de beste Riesling ter wereld verbouwd wordt.

Laat je verrassen en kom naar de Hunsrück, een regio in de deelstaat Rijnland-Palts, omarmd door vier rivieren en rijke wijngedebieden: de Moezel in het Noorden, de Rijn in het Oosten, de Nahe in het Zuiden en de Saar in het Westen. De Hunsrück is dichterbij dan je denkt. Van Utrecht naar Simmern in het noorden van de Hunsrück is het 377 km (via A61) met de auto.

In deze gids maak je kennis met uiteenlopende gebieden, de leukste en mooiste stadjes en dorpen, interessante bezienswaardigheden en sportieve activiteiten. Rust, ruimte, een veelzijdig natuuraanbod en de schoonste lucht van Duitsland. Dat zijn de ingrediënten die van deze onbekende groene parel de perfecte plek maken om te onthaasten en ontspannen vakantie te vieren. Veel lees- en reisplezier met deze gids.

Annemieke Lobbezoo

Tips

Uiteraard houdt Odyssee zich aanbevolen voor reacties van kritische lezers. Zijn er foutieve vermeldingen, wijzigingen in openingstijden, prijzen en dienstregelingen? Laat het ons weten! Of heb je tips over hotels, pensions, campings en dergelijke? Ook dat horen we graag!

Stuur een email naar: info@odyssee-reisgidsen.nl

Inhoudsopgave

Hunsrück verkennen

Een minder bekende regio in Rijnland-Palts 7
Odyssee's aanraders 10

Nahedal

Wijn en bier geven plezier 11

Idarwald

Een oeroud cultuurlandschap 22

Soonwald

Ideaal voor rustzoekers 34

Moezeldal

Romeinen en Kelten 44

Rijndal

Een sprookjesachtige rivier 48

Hochwald

Decor van oeroude sagen en heldendichten 52

Achtergrondinformatie

Landschap 59

Geschiedenis 63

Praktische informatie

Hunsrück van A-Z 67

Kaders

Rieslingwijn uit het Nahedal 18

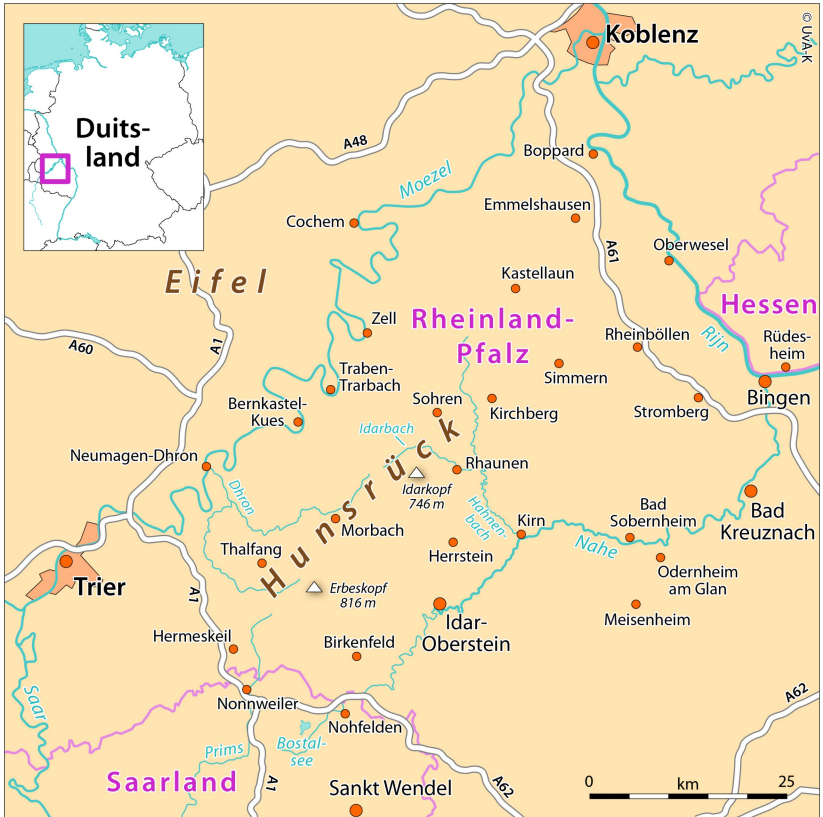
Kuuroorden 21

Schinderhannes 29

Leisteen 32

Hunsrückhöhenstraße 46

Spot niet met Loretta von Sponheim 57

Een minder bekende regio in Rijnland-Palts

Het hart van de Hunsrück met zicht op Bundenbach, Schnepfenbach en het Idarwald

De Hunsrück is een middelgebergte dat deel uitmaakt van het Rijnlands leisteenplateau gelegen in de zuidwestelijke Duitse deelstaat Rijnland-Palts (en een klein deel in Saarland). Rijnland-Palts is een van de zestien deelstaten van Duitsland, strekt zich uit over een oppervlakte van 19.853 km² en telt bijna vier miljoen inwoners. De hoofdstad is Mainz.

Rijnland-Palts bestaat officieel uit tien verschillende regio's: Ahrdal, Eifel, de Hunsrück en Nahedal, Moezel-Saar, Palts, Rheinhessen, Lahndal, Westerwald en de Romantische Rijn. Hunsrück en Nahedal presenteren zich steeds meer samen als één toeristische regio en daarom besteedt deze reisgids ook aandacht aan het Nahedal.

De schoonste lucht

De **Hunsrück** is met ca 132.000 inwoners het dunst bevolkte gebied van de deelstaat. Elke dag weer kunnen de bewoners genieten van het prachtige natuurlandschap, de schoonste lucht van Duitsland en de hoge levenskwaliteit op de Hunsrück.

De regio Hunsrück-Nahedal is bestuurlijk in drie 'provincies' verdeeld: de Landkreis Bad Kreuznach in het oosten met haar bestuur in de stad Bad Kreuznach, de Landkreis Rhein-Hunsrück in het noorden met haar bestuur in Simmern en de provincie Birkenfeld die vanuit het Westen wordt bestuurd in de stad Birkenfeld. Het hart van de Hunsrück, ruwweg gelegen tussen *Kirchberg*, *Simmertal*, *Idar-Oberstein* en *Morbach*, omvat verschillende landschapsgebieden. Het is een markante streek omringd door steile bergen bedekt met oeroude bossen, wijde hoogvlakten, zompige veengebieden en een unieke flora en fauna. De Hunsrück is

echter ook boerenland waar vooral tarwe, rogge en koolzaad verbouwd wordt en het vee nog vrij buiten loopt. In vroeger tijden werd de Hunsrück gekenmerkt door zogenaamde ‘arme gronden’. Vandaar dat dit het dunst bevolkte gebied van Duitsland is, waarin tot voor kort weinig werd geïnvesteerd door de overheid. De andere kant van de medaille is dat het nu een uniek vakantiegebied is waar ‘ont-haasten’ bijna een levenswijze lijkt te zijn.

Ga op ontdekkingstocht

De Hunsrück is rijk gezegend met mooie dorpen, stadjes en landschappen. Ga vooral zelf op ontdekkingstocht en neem de tijd. Voor je het weet ben je het dorp of stadje alweer uit en dat is echt zonde. Vooral in de dorpen in het hart van de Hunsrück heb je het gevoel teruggeschoten te worden in de tijd. Wat een rijkdom aan vakwerk, oude stallen met prachtige authentieke deuren, dromerige kerken omringd door verstilde begraafplaatsen, verrassende binnenhoven, een onverwacht rijk burgerhuis uit de 18de of 19de eeuw, de resten van een kasteel of een Heimat-museum. En altijd mooi gelegen, vaak in een dal zodat je er al fietsend of met de auto als ‘vanzelf’ in glijdt. Verwacht echter geen terrasjes of winkelcentra. Wie die gezelligheid zoekt moet zich meer naar de randen van de Hunsrück verplaatsen, zoals bijvoorbeeld het Moezeldal, Rijndal en langs de rivier de Nahe. De meeste dorpen en zelfs stadjes in hartje Hunsrück zijn te klein of doen gewoon niet aan terrasjes. Wil je winkelen dan vind je de grotere zaken in de meeste gevallen buiten de dorpen of stadjes, vaak op een soort industrieterrein. Hier zijn ook bijna altijd wel één of twee supermarkten.

Achtereenvolgens komen in de volgende hoofdstukken de zes verschillende deelgebieden aan de orde: Nahedal, Moezeldal, Soonwald, Idarwald, Hochwald en Rijndal. Maar begonnen wordt met de beschrijving van de grote natuurparken die de grenzen van deze deelgebieden overschrijden.

Natuurparken

Veel van de in deze gids beschreven plaatsen liggen in een van de natuurparken die de Hunsrück rijk is, het Natuurpark Saar-Hunsrück en het Natuurpark Soonwald-Nahe, of in het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald.

Natuurparken zijn gecertificeerd volgens uniforme criteria en voorzien van het gelijknamige kwaliteitslabel. Zowel voor cultuur-als natuurliefhebbers zijn er tal van mogelijkheden om het gebied te ontdekken en activiteiten te ondernemen. De natuurparken in de Hunsrück overschrijden in oppervlakte de beschreven deelgebieden, vandaar dat ze hier apart aandacht krijgen.

Natuurgebieden

Het **Natuurpark Saar Hunsrück** is met bijna 2000 km² een van de grootste natuurparken in Duitsland. Het reikt van de zacht glooiende hoogvlaktes van de Hunsrück tot aan de steile wijnbergen van de Moezel, Saar, Ruwer en Nahe. Binnen de grenzen ligt het **Nationaal Park Hunsrück-Hochwald** (100 km²). Het Hochwald bestaat uit twee dicht beboste berggruggen die als brede golven parallel aan elkaar lopen. Het meer noordelijk gelegen *Osburger Hochwald* met een gemiddelde hoogte van 700 m met als uitschieter de *Erbeskopf* (818 m hoog) en het zuidwestelijk gelegen *Schwarzwalder Hochwald*, met een hoogte van rond de 600 m.

In het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald vindt natuurbeheer plaats onder het motto 'laat natuur natuur zijn', waarbij de mens zo min mogelijk ingrijpt en het park zich langzaam maar zeker tot de wildernis ontwikkelt die het ooit was. Op verschillende plekken kun je op gezette tijden het hele jaar door met een parkwachter mee tijdens zijn controle- en observatiewandeling. Gekwalificeerde gidsen bieden ook wandeltochten voor groepen aan. Er zijn drie informatiecentra: het *Hunsrückhaus* bij de *Erbeskopf*, bij de ruïne van de *Wildenburg* bij *Kempfeld* en bij de *Keltische Ringwal* bij *Otzenhausen*. Deze bezoekerscentra vormen een goed vertrekpunt voor een wandeling in het nationaal park. Meer informatie over het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald vind je op www.naturpark.org, www.soonwald-nahe.de, www.nationalpark-hunsrueck-hochwald.de en www.naturpark.org/saar-hunsrueck/informationszentren.

Het **Natuurpark Soonwald-Nahe** bestaat pas sinds 2005. Het ligt in het midden-gedeelte van het Nahedal. Het 736 km² grote en schitterende gebied is uitermate geschikt voor langeafstands- en rondwandelingen. Veel verschillende soorten leefgebieden zoals rijkbloeiende beemdbossen en veengebieden, leisteentunnels, jeneverstruiken, wijngaardhuisjes en natuurlijke beekjes zorgen voor een gevarieerde natuurbeleving. Het Soonwald-Nahe park kent twee informatiecentra: in slot *Wartenstein* en in het Nieuwe Kasteel van *Simmern* waar ook de VVV gevestigd is.

De *Soonwald Bus* rijdt elke eerste zondag van de maand mei tot en met oktober door het gebied en elke rit heeft een ander thema. Zo leer je het park pas echt goed kennen.

Odyssee's aanraders

Wandelingen

Hahnenbachdal
Stummorgelweg
Pelgrimsroute Hildegard von Bingen

Uitzichtspunten

idarkopf
Erbeskopf met kunstwerk Windklang

Kastelen en ruïnes

Schmidtburg, Bundenbach
Baldenau, Morbach
Kasteel van Kastellaun
Koppenstein, Gemünden

Leuke plaatsen

Vakwerkstadje Herrstein
Kuuroord Bad Kreuznach
Gemünden
Kirn

Natuurspektakels

Rotenfels, de grand canyon van de Hunsrück
Geierley, Duitslands langste voetgangershangbrug
Keltische Muur, Otzenhausen

Voor liefhebber van de filmtrilogie Heimat:

Het 'filmdorp' Gehlweiler
Cafe Heimat annex filmmuseum, Morbach

Om te bezoeken

Kopermijn, Fischbach
Heimatmuseum, Simmern

Wijn en bier geven plezier

Rotenfels, ook wel de 'Grand Canyon' van de Hunsrück genoemd

Het Nahedal is een oeroud cultuurlandschap, niet te vergelijken met de toeristische Moezelvallei en de drukke Rijn. De rivier de Nahe stroomt 112 km lang door een met bos en wijngaarden omzoomd heuvellandschap voordat ze bij Bingen uitmondt in de Rijn. De Nahe ontspringt aan de voet van een zuidelijke uitloper van het Schwarzwald Hochwald in de buurt van het op 460 m hoogte gelegen dorp Selbach. Ben je nieuwsgierig naar de bron van de Nahe loop dan het vijf km lange Nahequelle-Pfad. Ook erg leuk om met kinderen te doen. Vanaf de Sengert heb je een groots uitzicht over het Saarland.

Het Nahedal heeft een zeer mild en regenarm klimaat. Sinds de 7de eeuw v Chr. worden er druiven verbouwd. In de Romeinse tijd stonden hier vele luxe villa's met vloerverwarming en vloermozaïeken. Aan de bovenloop van de Nahe ligt Idar-Oberstein, een eeuwenoud en inmiddels internationaal beroemd edelsteen- en sierradencentrum. Kirn, de volgende grote stad aan de Nahe, is onder meer beroemd om zijn Kirner bier. Iets meer stroomafwaarts liggen Bad Sobernheim, Bad Munster am Stein-Ebernburg en Bad Kreuznach. Dit zijn drie mondaine kuuroorden, waarvan de laatste twee vooral bekend zijn om hun spectaculaire zoutmuren, gevoed door de eeuwenoude zoutbronnen die al door de Romeinen gebruikt werden voor de zoutwinning.

Verder zijn Meisenheim, Sponheim met zijn indrukwekkende romaanse kerk van het voormalige benedictijnerklooster en Disiboden met de kloosterruïne van Hildegard von Bingen zeker de moeite van een bezoek waard.

En niet te vergeten de 'Grand Canyon' van de Nahe-Hunsrück: Rotenfels (Rode Rots), een hoge en steile rotswand van 202 m hoog en 2 km breed, die 327 m boven de zeespiegel ligt. Geliefd bij beoefenaars van de klimsport en bij toeristen vanwege het mooie uitzicht. De rots ligt nabij Traisen en Bad Münster am Stein-Eberburg in de Nahe-regio.

Het is een natuurreserveaat met een grote variëteit aan planten en dieren die alleen hier gevonden worden. De top van de rots is met de auto te bereiken. Je kunt er vervolgens een mooie wandeling maken. We zoomen in deze gids in op vier plaatsen: Idar-Oberstein, Kirn, Bad Kreuznach en Meisenheim.

Idar-Oberstein

De rotskerk van Idar-Oberstein gezien vanaf de gezellige markt

Idar-Oberstein (28.000 inw., 65 km ten O van Trier) ligt in het zuiden van de Hunsrück, in het **Nahedal**. De stad ligt aan de rand van het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald en is een goed uitgangspunt voor een vakantie in de Hunsrück.

Idar-Oberstein staat bekend om zijn edelsteenindustrie met een eeuwenlange traditie. Zo omstreeks 1520 werd de eerste slijperij gebouwd. De middelen waren beperkt en er werden alleen lokale producten verwerkt. Pas in de 19de eeuw ontstond er een echte industrie. In Brazilië waren grote hoeveelheden agaat ontdekt en die werden geëxporteerd naar het huidige *EdelSteinLand*. Er ontstonden nieuwe methoden waarmee ook hardere edelstenen bewerkt konden worden en er werden veel nieuwe slijperijen opgericht. Rond 1900 gingen de slijperijen over van waterkracht op elektriciteit, waardoor *EdelSteinLand* zich kon ontwikkelen tot een internationaal centrum van de edelsteen- en sieradenindustrie.

EdelSteinLand ligt in het hart van de Hunsrück tussen Idar-Oberstein en het mooie middeleeuwse stadje **Herrstein** (850 inw., 13 km ten N van Idar-Ober-

stein). De regio is een waar paradijs voor liefhebbers van edelstenen en van de natuur. Nergens anders ter wereld vind je zo veel over edelstenen en sieraden in zo'n hoge concentratie. Onderweg in EdelSteinLand kom je langs mysterieuze mijnen en afgravingen, specialistische musea en zowel moderne als traditionele slijperijen.

Musea en mijnen

Een bezoek aan Idar-Oberstein kan natuurlijk niet zonder een kijkje te nemen in één van de bekende musea op dit gebied: het Deutsche Edelsteinmuseum met rondleidingen in verschillende talen of het Deutsches Mineralienmuseum.

In het **Deutsches Edelsteinmuseum**, gevestigd in een stijlvol gerestaureerde villa, vind je naast stenen die in de omgeving zelf gevonden zijn ook een representatieve hoeveelheid stenen uit de rest van de wereld. In samenwerking met andere musea in Duitsland wordt er één keer per jaar een bijzondere tentoonstelling georganiseerd in de prachtige, gewelfde kelder onder de villa. Ook in het **Deutsches Mineralienmuseum**, centraal gelegen vlakbij de Felsenkirche, vind je edelstenen van eigen bodem en uit de rest van de wereld. Daarnaast funktioneert het museum als stadsmuseum en heeft het onder meer een speciale zaal met prachtige kristallen, een lichtkabinet waarin de mineralen heel anders oplichten dan bij daglicht en sieraden uit de 19de en 20ste eeuw.

De eeuwenlange traditie van de edelsteenindustrie leidde ook tot de bloei van de sieradenindustrie. Zo opende Jacob Bengel in 1870 zijn eigen sieradenfabriek, nu het **Industriemuseum Jacob Bengel**, in Idar-Oberstein. In de 19de-eeuwse Europese modehoofdsteden was de naam Bengel met zijn fantastische sieradencollecties en accessoires ooit een begrip. Een rondleiding over het oude, verlaten fabrieksterrein brengt je terug in de tijd van Art Deco en Jugendstil.

 Deutsches Edelsteinmuseum Hauptstraße 118 • vanaf station Idar-Oberstein met bus 301 richting Idar, halte Diamant-und Edelsteinbörse • feb-apr 10-17 uur, mei-okt 10-17.30 uur, nov-jan 10-17 uur • €7 • www.edelsteinmuseum.de

 Deutsches Mineralienmuseum Hauptstraße 436 • 15 mrt-14 nov 9.30-18 uur, 15 nov-14 mrt ma-vr 11-17 uur za-zo 11-17.30 uur • €6 • www.deutsches-mineralienmuseum.de

 Industriemuseum Jacob Bengel Wilhelmstraße 42a • half mrt-half nov di-zo 10-17 uur, half nov-half mrt alleen na afspraak • €4,50 • www.jakob-bengel.de

Edelsteenmijn

Een bezoek aan de edelsteenmijn in de **Gottlieb Edelsteen-belevingswereld**, 4 km ten W van het centrum, is een onvergetelijke ervaring. Het is de enige edelsteenmijn in Europa, die nog voor bezoekers toegankelijk is. Kinderen kunnen hun geluk beproeven op speciale schatgraafterreinen en mogen wat ze vinden ook meenemen.

De belevingswereld is gebouwd in de fabriek van Louis Gottlieb & Söhne en biedt een 'alles-in-een-ervaring' met grotten, watervallen, bronnen met reuzenbergkristallen, een lichtpyramide van edelstenen en edelsteenzoekplaatsen voor kin-

deren. In hetzelfde gebouw kun je zonder tussenhandel sieraden, edelstenen en mineralen kopen. Behalve op zondag. Naast de mijn ligt de laatste nog door waterkracht aangedreven edelsteenslijpmolen.

 Gottlieb Edelsteen-belevingswereld Nahestraße 42 • ma-vr 9-18 uur, za 10-18 uur en zo 10-18 uur • €3,50

Rotskerk

Naast de wereld van de edelstenen heeft Idar-Oberstein nog minstens één attractie die je zeker niet mag overslaan: de **Rotskerk**. De kerk (uit 1420) ligt 50 m boven het stadsdeel Oberstein en is gebouwd als boetedoening voor een broedermoord, althans zo verhaalt een oude sage. Waarschijnlijker is dat in de 15de eeuw, toen de bevolking van Oberstein groeide, er gezocht werd naar uitbreiding van het aantal godshuizen. De gelovigen lieten hun oog vallen op een reeds bestaande middeleeuwse fortificatie die in een natuurlijke rotsspleet uitgehouwen was en niet meer gebruikt werd. Een buitentrap en een binnentrap voeren naar de Rotskerk. Vooral het uitzicht vanaf het balkon over de stad en omgeving is onvergetelijk. Boven de kerk liggen twee burchtruïnes, de *Neue Burg* uit omstreeks 1200 en de *Alteburg*, waarvan zeer weinig behouden gebleven is.

 Rotskerk Hohlstraße 67 • 15 mrt-okt 10-18 uur en 1 nov-15 nov 11-16 uur • gratis • www.felsenkirche-oberstein.de

Idar-Oberstein

Trein Bahnhofstraße 20; naar: Mainz Hbf, Saarbrücken Hbf, Frankfurt(Main)Hbf, Baumholder.

Bus Vanaf het treinstation vertrekken diverse bussen naar: 301 Alexanderplatz-Tiefenstein, 302 Schulzentrum-Alexanderplatz, 303 Richeberg-Algenrodt-Alexanderplatz, 304 Göttschied, 305 Finsterheck/Hohl, 306 Struth-Neuweg, 307 Schulzentrum-Regulshausen-Göttschied; www.v-i-o.de.

Accommodatie *Parkhotel*, Hauptstraße 185 55743, tel. +49 6781 5090 0, www.parkhotel-idaroberstein.de, €90-€190. Het Parkhotel ligt net iets buiten het centrum tegen een beboste heuvel met mooie tuin. Het hotel heeft ook een goed restaurant en een bistro.

Eten en drinken Idar-Oberstein is een populaire toeristische bestemming. Er is dan ook volop keus aan restaurants en cafés. Een leuke, maar wel drukke plek, om neer te strijken (tot 's avonds laat) is *Das Spießbratenhaus Alte Kanzlei & Café Ratsstübchen*, Am Marktplatz Oberstein Hauptstraße 432 www.das-spiessbratenhaus.de. Originele Spießbraten en niet te duur. Nog een voordeel: je kunt zowel aan de pleikant zitten als op een terras een etage hoger, langs de trappen naar de rotskerk. **VVV** Hauptstraße 419, ma-vr 10 -16 uur, za 11-16 uur; www.idar-oberstein.de.

Kirn

Kirn, gelegen aan de rivier de Nahe, is beroemd om zijn bier en leer

Kirn (8000 inw., 19 km ten NO van Idar-Oberstein) ligt aan een kruising van de Hahnenbach met de Nahe en wordt omgeven door de heuvels van het Soonwald. Hoewel Kirn voor Hunsrückse begrippen een echte industriestad is, maken de idyllische ligging, de gezellige binnenstad en de geschiedenis een bezoek aan deze stad zeker tot een interessante ervaring.

Binnenstad

In de binnenstad van Kirn en dan vooral rondom de Marktplaats vind je nog veel eeuwenoude panden, een aantal mooie vakwerkhuisen, twee interessante kerken en het aan de Hahnenbach gelegen raadhuis.

Aan het water staat ook de mooie Evangelische kerk waar onder meer leden van de adellijke dynastie van de graven Salm-Kyrburg begraven liggen. Zij bezaten lange tijd de *Kyrburg*. De burcht torent hoog boven Kirn uit. Hij dateert uit de rode eeuw en is vele malen verwoest tot er niet meer dan de huidige ruïne van over was. De burcht biedt een grandioos uitzicht over de omgeving. Naast de ruïne staat de *Kyrburger Gaststätte*, tevens pub en Whiskeymuseum annex proeverij.

Kirner pils

Wie Kirn zegt, zegt bier. Kirner pils is alom aanwezig. Je ziet het vignet al vanuit de verte oprijzen. De geschiedenis van het brouwen gaat terug tot de 17de eeuw. Jacob Andres brouwde in zijn restaurant een eigen biertje waar de gasten zo van ondersteboven waren dat hij ook aan andere restaurants ging leveren. Vaders, zonen en neven Andres wijdden hun leven aan brouwen. Ze gingen in de leer bij andere brouwerijen en keerden dan terug naar het familiebedrijf.

In 1862 werd de huidige **Kirner Privatbrauerei** opgezet die op afspraak te bezichtigen is. De rondleidingen van drie-en-een-half uur zitten vaak al ver van tevoren vol, dus zorg dat je op tijd boekt.

 Kirner Privatbrauerei Kallefelser Straße 2-4 • rondleiding di en do 13.30-17 uur • €8,50 • www.kirner-bier.de/privatbrauerei/brauereibesichtigung

Lederindustrie

Wie Kirn zegt, zegt ook: leder. Dankzij het feit dat Kirn omringd wordt door naaldwouden en aan de Nahe ligt, ontwikkelde zich in de middeleeuwen al iets dat op een 'lederindustrie' leek. Vanaf de 18de eeuw tot de jaren '80 van de 20ste eeuw behoorde Kirn tot een van de grootste industriële leerbewerkingscentra van Duitsland. Door de lagere eisen die gesteld werden aan de leerproductie nam de betekenis van Kirn als belangrijk ledercentrum langzaam af. Echter, tot op de huidige dag zijn er nog steeds bedrijven van betekenis die zich bezighouden met het bewerken van kleine lederwaren zoals portemonnees en accessoires. De voormalige lederfabriek van **Georg Bocking & Sohne** is nu een overheidsgebouw. Gedurende de openingstijden van het kantoor kun je in het gebouw een tentoonstelling bekijken over de geschiedenis en techniek van de leerbewerking in Kirn.

 Georg Bocking & Sohne Bahnhofstraße 31 • ma en di 8-12.30 en 14-16 uur, wo 8-12.30 uur, do 8-12.30 en 14-18 uur en vr van 8-12.30 uur • gratis

Schloss Daun

Op vijf kilometer noordoostelijk vanaf Kirn ligt hoog boven het dal van de Simmerbach (die hier in de Nahe uitmondt) nog een andere burchtruïne, het prachtige **Schloss Daun**.

Ooit ook eigendom van de wild-en Rijngraven, nu een volkshogeschool. Binnen of buiten in het kasteelpark worden geregeld concerten gegeven.

Kirn

Trein Bahnhofstraße 14; Kirn ligt aan de lijn Mainz-Saarbrücken. Met meer dan zestig verbindingen is elk hoofdstation in Rijnland-Palts elke dag goed bereikbaar.

Bus Vanaf het treinstation vertrekken er diverse bussen naar: 265-Meisenheim, 273 Bad Sobernheim, RB 33 (29567)-Mainz, 325 Rhaunen, RB 33 (29560)-Idar-Oberstein, RE 3 (29514)-Saarbrücken Hbf, RE 3 (29515)-Frankfurt a/Main Hbf, 283-Schnepfenbach, 362-Bahnhof Idar-Oberstein.

Accommodatie *Hotel Alte Kellerei*, Kallefelser Straße 1, tel. +49 1515 7845996, www.alte-kellerei-de, €90. Het prachtige pand ligt in hartje Kirn aan de voet van de Kyrberg. Het diende ooit als privé brouwerij van de wild- en Rijngraven Salm-Kyrburg en is later (in 1862) overgenomen door de Kirner Brouwerij van de familie Anders. In 2005 vestigde zich er een vruchtensapfabrikant en biedt het verder onder meer ruimte aan het hotel-restaurant en een fitness-studio (met korting voor hotelgasten). Aanbevelenswaardig is ook hier het *Parkhotel Kirn*, Kallefelser Straße 40, tel. +49 6752 1376927, www.parkhotelkirn.de, €75. Evenals in Idar-Oberstein net iets buiten het centrum gelegen, met een prettige ambiance en

dito restaurant. Aan de Marktplatz 1 vind je hotel en tevens restaurant *Galeria Cucina Italiana*, tel. +49 6752 1377555, www.cucinagaleria.business.site, €70. Het is hier ook goed eten, met terras aan de markt-zijde en bij minder mooi weer op de benedenverdieping.
VVV Pavillon auf dem Marktplatz, juni-okt, www.kirn-land.de.

Meisenheim

Meisenheim (3000 inw., 24 km ten ZO van Kirn) is een van de mooiste vakwerkstadjes van de Hunsrück. Het ligt aan de Glan, een zijtak van de Nahe. Omdat Meisenheim gespaard is gebleven van oorlogsgeweld en andere catastrofes is de oude middeleeuwse binnenstad een van de mooiste verborgen schatten van de Hunsrück. De naam Meisenheim is waarschijnlijk afkomstig van een Frankische ridder 'Meiso' die zich hier in de zevende eeuw vestigde. *Meysenheim* (Heim des Meiso) wordt voor het eerst in een oorkonde van het *klooster Disisbodenberg* genoemd. Meisenheim kreeg in 1315 stadsrechten en staat nu onder monumentenzorg.

Ommuurd centrum

Maak een wandeling door het met een stadsmuur omsloten centrum, ontdek romantische steegjes, prachtige vakwerkhuisen en adellijke hoven die getuigen van lang vervlogen tijden.

Neem een kijkje in de imposante laatgotische Slotkerk die je al van verre ziet liggen. De in de 16de eeuw gebouwde grafkapel bevat grafmonumenten en crypten van 44 Wittelsbachs, leden van de koninklijke familie van Beieren. Naast de kerk staat het *Herzog Wolfgang Haus*, dat ooit deel uitmaakte van een kasteel uit de 16de eeuw.

De synagoge is één van de grootste en best onderhouden synagogen van de regio. Tegenwoordig is het gebouw een 'Huis der Ontmoeting', met een vaste tentoonstelling over de geschiedenis van de joden in Meisenheim en omgeving, een concertruimte en een bibliotheek met Judaica. Bij de Tourist-Information is een stadsplattegrond verkrijgbaar met duidelijke achtergrondinformatie over de panden die je al wandelend passeert.

Bad Sobernheim

Bad Sobernheim (15 km ten N van Meisenheim) heeft een groot historisch openlucht-museum, het **Freilichtmuseum Bad Sobernheim**. Hier kun je zien hoe de mensen in Rheinland Pfalz de afgelopen 500 jaar op het land geleefd hebben. Alle 40 historische gebouwen zijn steen voor steen afgebroken en weer opgebouwd. Elk pand is tot in detail ingericht en mag bezocht worden.

Freilichtmuseum Bad Sobernheim Nachtigallental 1 • RegioLinie 260 Bad Sobernheim-Meisenheim-Lauterecken • eind mrt-okt di-zo 9-18 uur, jun-aug 9-18 uur, begin nov di-zo 9-16 uur • €7 • www.freilichtmuseum-rlp.de

Rieslingwijn uit het Nahedal

In de Hunsrück liggen aan de Moezel en de Rijn wijngbieden

*Denkend aan Duitse wijnen kom je al gauw op de Moezel- en Rijnwijnen uit. Minder bekend is dat langs de rivier de Nahe ook heerlijke wijnen verbouwd worden, waarvan de **Rieslingwijn** tot de beste ter wereld behoort. De geschiedenis van dit kleine wijngedebied is zo'n 2000 jaar oud. Een bewogen geologisch verleden heeft tot een grote bodemvariatie geleid. De wijnstokken staan op leisteen, vulkanisch porfier, löss of leem met een veelzijdig aanbod tot gevolg. Dankzij de beschutting tegen koude winden door het Hunsrück Massief zorgen milde temperaturen voor een uitstekende wijnbouw in dit regenarme en zonnige dal. Aan de voet van de Rode Rots bij Bad Münster ligt een smalle strook roodgekleurd zandsteen, waarop het bekende wijngoed Traisiner Bastei gevestigd is. Op dit, door de bodem en zonnestand, ideale terrein, staan de wijnstokken dicht opeen geplant. Voor een noordelijk gelegen wijngaard levert het uitzonderlijk goede wijnen.*

Een prima indruk van het wijnbouwgebied krijg je al rijdend langs de idyllische Naheweinstraße (130 km) of op de fiets over de Nahe Fietsroute. Meer informatie over Nahe Weinland en de Naheweinstraße vind je op www.weinland-nahe.de.

Meisenheim

Bus Meisenheim is niet bereikbaar met de trein, maar vanaf diverse plekken in de regio wel met de bus. Bijvoorbeeld vanaf Kirn met bus 265 en vanaf Bad Sobernheim met bus 260 of 262.

Accommodatie Wat is er nou leuker dan overnachten op een wijngoed. Gelegen in de heuvels rondom Meisenheim ligt *Hotel-Weingut Barth*, Lindenallee 23, tel. +49 6753-5477, www.hotelweingut-barth.de, €56-€86.

Een familiehotel met prachtig ommuurde tuin waar je buiten kunt eten en als je wilt natuurlijk een goed glas wijn drinken. Je kunt ook meedoen aan de wijnproeverijen die op het wijngoed georganiseerd worden.

Eten en drinken Een echte aanrader is de *Bierengel*, Frieder Steiner Klenkter 6, tel. +49 6753 124734, www.bierengel-meisenheim.de. Gelegen tegen de oude stadsmuur, met een terras en een eenvoudige, maar goede keuken kun je hier in de zomermaanden tot 's avonds laat genieten. Ook in de winter geopend.

VVV Untergasse 16, apr-okt ma-za 10-12.30 en 14-16.30 uur, zo en op feestdagen 14-16 uur; nov-mrt ma en vr 10-12.30 uur, ma en do 14-16 uur, www.pfalznah.de.

Bad Kreuznach

Bad Kreuznach, gelegen in het dal van de Nahe, is een eeuwenoud kuuroord

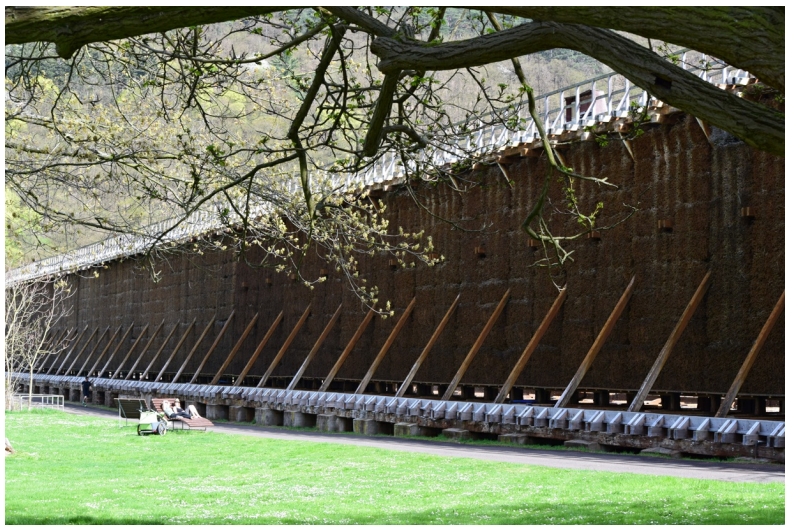
Bad Kreuznach (48.000 inw., 32 km ten NO van Messenheim) is een drukbezocht kuuroord dat goed beschermt aan beide kanten van de rivier de Nahe ligt. De bergen rondom zijn bedekt met bossen en wijngaarden. Beide zijden van de stad werden omstreeks 1300 met elkaar verbonden door de mooie, stenen Nahebrug.

Oude centrum

In het oude centrum, ten westen van de Nahe, zijn de meeste historische panden te zien. Op de Nahebrug staan fotogenieke brughuizen. In de Nikolauskirche uit 1250, gelegen aan de Eiermarkt, ligt een aantal edellieden van het in de Hunsrück beruchte geslacht Sponheim begraven. Daar waar de Ellerbach in de Nahe uitmondt ligt 'Klein Venetië', een reeks kleurrijke huizen pal aan de rivier gebouwd. Naast deze beek en de Nahe stroomt er nog een derde watertje door de stad, de Mühlenteich. In het levendige centrum zijn veel winkeltjes en gezellige cafeetjes.

Kuuroord

Salinen, zoutmuren, in het kuuroord Bad Münster am Stein-Ebernburg

Al eeuwenlang zijn de zoutbronnen in en nabij Bad Kreuznach een begrip. In het begin van de 18de eeuw ontdekte dr. Prieger de heilzame werking van de bronnen en sindsdien ontwikkelde Bad Kreuznach zich tot een kuuroord van betekenis.

De oudste delen van Bad Kreuznach bevinden zich heel verwarrend in de 'Neustadt', ten westen van de Nahe, en omvatten het gebied tussen de Alter Nahebrücke, Hofgartenstraße, het Schlosspark en het Stadhuis. Iets ten zuiden van de Neustadt, 2,8 km lopen richting Bad Münster am Stein-Ebernburg, ligt het beroemde Kuurpark Salinental. In dit park vind je zeven zogenaamde *Gradierwerke* of *Salines* met een totale lengte van 1,1 km, vroeger bestemd voor de zoutwinning en tegenwoordig kun je er omheen lopen om de gezonde zoutnevel in te ademen. De *Gradierwerke* zijn indrukwekkend hoge stellages opgevuld met sleedoortwijken, waarlangs het opgepompte water sijpelt en waarop het zout zich vastzet.

Bad Münster am Stein-Ebernburg

Het kleinere **Bad Münster am Stein-Ebernburg** (4300 inw., 6 km ten Z van Bad Kreuznach) is eveneens een geliefd kuuroord. Het is schilderachtig gelegen aan de Nahe met aantrekkelijke gebouwen uit het begin van de 20ste eeuw, die voor hun tijd modern van opzet waren. Het ligt aan de voet de gelijknamige ruïne *Ebernburg* (80 m boven de Nahe) en tegenover de spectaculaire *Rode Rots*.

Kuuroorden

Kuuroorden bestaan al sinds de oudheid. De Romeinen maakten gebruik van warmwaterbronnen voor hun thermen. In de 18de eeuw werd het kuuroord weer populair onder de adel en gegoede burgerij. Meestal ligt een kuuroord op een landschappelijk mooie plek. In totaal telt Duitsland bijna 900 kuuroorden. Daarbij worden verschillende typen onderscheiden, zoals een Heilbad (met medische specialismen), een Seebad (Heilbad aan zee), een Kneippkurort (volgens de principes van Sebastian Kneipp) en een Heilklimatischer Kurort (erkend door de Duitse KNMI, gezonde lucht, maar zonder medische specialismen). Wetterdienst en Luftkurort is een wijdverbreid predicaat voor kuurplaatsen zonder medische instituten.

Voorbeelden van Heilbäder in de Hunsrück zijn de kuuroorden in Bad Kreuznach, Bad Soderenheim en Bad Münster am Stein-Ebernburg, alle drie gelegen in het Nahedal. Thalfang en Morbach zijn twee voorbeelden van een Luftkurort gelegen in het hart van de Hunsrück.

Bad Kreuznach

Trein Europlatz 1; onder meer naar: Mainz en Idar-Oberstein

Bus Met de RE 3 naar Mainz, Frankfurt of Idar-Oberstein en Saarbrücken, RE 15 Kaiserlautern of Mainz, RE 17 Kaiserlautern of Bingen, Koblenz, RE 33 Baumholder en Idar-Oberstein of Mainz, de regionale bussen 221-224 stoppen allemaal in Bad Kreuznach evenals 226

Accommodatie *Kauzenburg*, Auf dem Kauzenberg 1, tel. +49 0671 38000, www.kauzenburg.de, €90. Dit hotel heeft niet alleen een uitstekende prijs-kwaliteit verhouding, maar wat het vooral zo aantrekkelijk maakt is de ligging met het schitterende uitzicht over Bad Kreuznach. Vanuit het panoramarestaurant heb je ook een prachtig zicht op het Nahedal. Het centrum is op loopafstand.

Eten en drinken *Restaurant Im Gütchen*, Hueffelsheimerstraße 1, www.im-guetchen.com, wordt gerund door het echtpaar Treutle. Echte horecamensen die weten hoe ze een goede maaltijd op tafel moeten zetten in een prettige en professionele ambiance. Hier kun je genieten van de lichte mediterrane keuken of van regionale gerechten bereid met producten uit de streek. Het restaurant ligt niet ver van Hotel Kauzenberg, vlakbij het Schlosspark en de Ellerbach.

Een oeroud cultuurlandschap

De Schmidtburg bij Bundenbach is een van de oudste burchten in de Hunsrück

Het is vooral de grootse, nog veelal onberoerde natuur van het Idarwald die bezoekers van heinde en verre fascineert en aantrekt. Het Idarwald is een oeroud cultuurlandschap dat teruggaat tot de Keltische tijd (vanaf de 7de eeuw v. Chr.). Eenzame bossen, stille beekdalen en heidevelden kenmerken het Idarwald. De hoogste toppen zijn An den zwei Steinen (766 m) en de Idarkopf (746 m). Het gebied is verder geliefd om zijn prachtige edelstenen-route, die vanuit Idar-Oberstein aan de Nahe alle dorpen en plaatsen met elkaar verbindt die hier iets mee van doen hebben. Zo rijd je langs kleurrijke dorpen en stadjes als Herrstein (beroemd om zijn vakwerkhuisen), Schaura en Allenbach tot in het hart van het Idarwald.

De autoroute Hunsrück Schiefer-Burgenstraße neemt je mee langs leistengrotten (ooit het zwarte goud van de Hunsrück), werkplaatsen, kastelen, kloosters en kerken in het Idarwald. Zo combineer je cultuur met natuur. Bezoek vooral ook Morbach. Dit is de geboorteplaats van Edgar Reitz, regisseur van de Heimattrilogie waarmee hij de Hunsrück internationaal op de kaart zette en wiens geboortehuis nu het Heimatcafé is. De ruïne Baldenau en het archeologiepark Belginum liggen vlakbij Morbach. Het dorp Bundenbach is befaamd om zijn gereconstrueerde Keltische nederzetting de Altburg, de spectaculaire ruïne Schmidtburg en het internationaal befaamde, maar kleine Fossielenmuseum. Tot slot is het kuuroord Stipshausen, gelegen aan de voet van de 746 m hoge Idarkopf een bezoekje waard.

Morbach en omgeving

De smederij in Gehlweiler is een toplocatie in *Heimattrilogie* van Edgar Reitz

Midden in de Hunsrück, aan de Hunsrückhöhenstraße ligt het regionale winkelcentrum **Morbach** (10.500 inw., 21 km ten NW van Idar-Oberstein). Toeristisch niet erg interessant, maar voor de liefhebber van de **Heimattrilogie** van Edgar Reitz een 'must'

Met de filmtrilogie *Heimat* en de film *Die andere Heimat* schreef de Duitse regisseur **Edgar Reitz** (*1932) internationale filmgeschiedenis. *Heimat* speelt zich voor een groot deel af in de Hunsrück, beslaat bijna honderd jaar Duitse geschiedenis (1919-2006) en ontleent haar charme aan de authentieke locaties en karakters.

Het geboortehuis van Reitz staat aan de Biergasse, vlakbij het marktje achter de grote kerk. De vriendenkring van de Edgar Reitz Filmstichting runt hier nu een filmcafé annex *Heimatmuseum* en een kleine bioscoop. Gelegen vlakbij het **Idarwald** en het Schwarzwälder Hochwald is Morbach ook een goede uitvalsbasis voor wandelingen.

Filmlocaties van *Heimat* in de Hunsrück

Verspreid over de Hunsrück kun je een aantal filmlocaties van *Heimat* bezoeken. De ruïne **Baldenau** (6,5 km ten NO van Morbach) is een idyllische plek die een paar onvergetelijke filmscènes opleverde.

Het *Historisches Museum* in **Simmern** (7600 inw., 41 km ten NO van Morbach) besteedt in de vaste opstelling aandacht aan de Heimattrilogie en andere films van Edgar Reitz.

In het dorpje **Gehlweiler** (250 inw., 34 km ten O van Morbach) smelten feit en fictie samen. Bij de huizen waar gefilmd werd staan grote fotopanelen met filmscènes en in sommige beroemde huizen kun je zelfs binnen kijken. De smederij, die in beide Heimatfilms een centrale rol speelt, is in het echt net zoals in

de films. Op het terrein van de smederij kun je het 'huisje van Paul en Maria' bezoeken. De sleutel is verkrijgbaar bij de overbuurman. Deze leidt je ook graag even rond als hij tijd heeft.

Rhaunen (2100 inw., 21 km ten O van Morbach) is een bezoek waard vanwege het gemeentehuis dat een belangrijke rol in de film speelt en is bovendien ook een leuke plaats om even te vertoeven.

In **Oberwesel** (2800 inw., 73 km ten NO van Morbach), dat aan de Rijn ligt, kun je het *Günderodehaus* bezoeken, waar de jongste generatie van de 'Heimatfamilie' woonde. Dit is één van de meest spectaculaire filmlocaties van de Heimattrilogie. In het huis zijn een museum en restaurant gevestigd. Oorspronkelijk stond het ruim 200 jaar oude huis in Seibersbach maar voor de film is de bouwval in zijn geheel verplaatst naar Oberwesel en ter plekke gerestaureerd.

Neem plaats onder de prachtige kastanjeboom met uitzicht over het stadje en de majestueuze rivier, laat je fantasie de vrije loop en wees niet verbaasd als je Hermann en Clarissa, hoofdrolspelers in *Heimat 3*, plotseling de hoek om ziet komen.

Ruïne Baldenau

In het dal van de rivier de Dhron ligt de ruïne **Baldenau** (6,5 km ten NO van Morbach). In 1315-1324 liet aartsbisschop Boudewijn van Trier de burcht bouwen om zo zijn gebied veilig te stellen tegenover de expansiedrift van het graafschap Sponheim. Na verwoestingen door Zweedse troepen in de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) werd Baldenau in zes jaar tijd hersteld, maar tijdens de Negenjarige Oorlog verwoestten Franse troepen de burcht opnieuw in 1689. Ditmaal werd de burcht niet herbouwd. In 1982 werd de ruïne gerenoveerd en een jaar later gebruikt als filmdecor door Edgar Reitz.

De ruïne is één van de weinige waterburchten van de Hunsrück en ligt op 465 m hoogte. De gracht om de burcht wordt van water voorzien door de bovenloop van de Dhron, een zijriviertje van de Moezel. De burcht is vrij toegankelijk en omgeven door een mooi, moerassig, groen wandelgebied. Tot Baldenau behoort ook de stompe toren, die boven het dorpje *Hinzerath* (2,5 km ten NO van de burcht), aan de toenmalige Romeinse straatweg gebouwd werd op een hoge bergrug. Vanuit de toren had men de vijand sneller in de gaten dan vanuit de burcht en kon men de burchtbewoners tijdig waarschuwen voor naderend gevaar.

Hunolstein

Hunolstein (9 km ten W van Morbach) is een vriendelijk gehucht gebouwd op de restanten van de gelijknamige burcht die uit de 12de eeuw stamt. Ooit eigendom van de Voogden van Hunolstein en volgens de sage van de Nibelungen ook de woonplaats van Hunold. De naam van het plaatsje en de burcht is afgeleid van de hoge 'steen' of rots waar de burcht op gebouwd is.

Graaf Follmar II von Blieskastel maakte bij de bouw gebruik van de natuurlijke omstandigheden en bouwde de burcht aan de steile noordzijde van de rots. De burcht werd in 1522 en tijdens de Dertigjarige Oorlog zwaar beschadigd. De genadeslag voor de burcht werd door de Fransen toegebracht in de Negenjarige Oorlog. Een ronde hoektoren is nog bewaard gebleven evenals een deel (40 m) van de verdedigingsmuur met een dikte van 1,30 m en aan de zuidzijde een hoogte van 8 m. Op het meest noordelijke puntje van de rots stond vroeger de

verdedigingstoren, waar nog wat resten van over zijn. Van daaraf heb je een aardig uitzicht over het dal van de Dhron. Tegenwoordig is Hunolstein vooral geliefd bij wandelaars en cultuurliefhebbers.

Archeologiepark Belginum

Wie meer wil weten over de geschiedenis van zowel de Kelten als de Romeinen in de Hunsrück moet zeker een bezoek brengen aan het **Archeologiepark Belginum**, gelegen bij **Wederath**, 7,5 km ten N van Morbach.

Het museumgebouw staat op de plek waar ruim 2000 jaar geleden al een nederzetting gevestigd was. Tussen de 2de eeuw v. Chr. en de 3de eeuw na Chr. woonden er in 'Belginum' (een Romeins handelsstadje) ongeveer 200 tot 300 mensen. Behalve resten van de nederzetting zijn er in het dorp ook nog een overblijfselen van een theater en drie tempels gevonden.

Naast een bezoek aan het museum kun je ook een wandeling maken over een deel van de Romeinse 'snelweg' van Trier naar Mainz, waar het dorp Belginum aan lag. Op het wandelparcours van 2 km lang kom je nog veel meer tegen: grafheuvels, een militaire nederzetting en een begraafplaats met 2500 graven uit de tijd van de Kelten.

Archeologiepark Belginum Keltenstraße 2, Wederath • apr-okt di-zo 10-17 uur • €3 • www.belginum.de

Morbach

Bus Aan de Unterer Markt vind je het busstation: bus 311 Bernkastel Kues, 343 Idar-Oberstein, 314 Thalfang. Raadpleeg www.fahrplan.guru/morbach-zob--morbach voor de actuele informatie.
Accommodatie Zo'n 6 km buiten Morbach ligt op een heerlijke bosweide *Landgasthof Pension Brieschmuehle*, Brieschmuehle 1, Morbach-Heinzerath, tel. +49 6533 4546, www.brieschmuehle.de, €36. Kom je vooral om te wandelen dan is dit hotel een perfect uitgangspunt. Het heeft verder een eigen parkeerplaats, restaurant en 18 kamers.

Eten en drinken Centraal gelegen aan de markt nr 2-4 bevindt zich de moderne, lichte en informele bistro *4Witz*, waar je een knapperige salade bestellen, diverse schnitzels, speciale burgers, een pizza of een pasta. Daarnaast is het ook mogelijk een overnachting te boeken in één van de vier mooie kamers, twee beneden en twee boven, waar de bistro sinds 2013 over beschikt. Prijzen vanaf €50.

VV Bahnhofstraße 19, mei-okt, ma-vr 9-12 en 14-16 uur, za 10-12 uur, www.morbach.de/uebernachten-geniessen/tourist-info.

Kempfeld en omgeving

Hoog boven **Kempfeld** (800 inw; 10 km ten O van Morbach) torent de ruïne **Wildenburg** uit. Je kunt hem niet over het hoofd zien. De burcht was ooit de hoogstgelegen burcht (630 m) van de Hunsrück. De benedenburcht is omgetoverd tot een evenementen-restaurant. Van de bovenburcht is haast niets overgebleven. Er is wel een stevige uitkijktoren gebouwd met een groots uitzicht over het Idarbachdal. Vooral bij zonsopgang is een bezoek de moeite waard.

De voorloper van de Wildenburg was waarschijnlijk een Keltische vluchtburcht met een dubbele verdedigingsmuur die dienstdeed tussen 450-50 v. Chr. Nadat

de Romeinen de Kelten verdreven hadden, werd de Wildenburg rondom 350 een Romeinse vestiging. In de late middeleeuwen bouwde wildgraaf Friedrich von Kyrburg op de meest westelijke punt van de Keltenmuur zijn Wildenburg die in 1651 door Lotharingse troepen werd verwoest.

Aan de voet van de Wildenburg ligt het **Wildfriegehege Wildenburg**, een informatiecentrum over het Nationaalpark Hunsrück-Hochwald en tevens wandel- en safaripark, waar ook voor kinderen genoeg te beleven valt. Prachtig gelegen met een opvang en revalidatiecentrum voor wilde katten, een uniek wolvenlandschap *Wolfsblut*, rondleidingen door rangers, speelplaatsen voor kinderen en nog veel meer.

Wildfriegehege Wildenburg Wildenburger Straße 22 Kempfeld • niet met openbaar vervoer bereikbaar • ma -zo 9-17 uur • €6 • www.wildfriegehege-wildenburg.de

Bollenbach

In **Bollenbach** (130 inw., 15 km ten NO van Kempfeld), in het hart van de Hunsrück, ligt **Connies Art House**. Een Bed & Breakfast annex schilderatelier, met een panoramisch vrij uitzicht op de vriendelijke heuvels van de Hunsrück. Al van verre zie je dat Conny Sprinkhuizen niet alleen eigenaar is van de B&B, maar ook beeldend kunstenaar. De kleurrijke en bijzondere elementen op en aan het huis lachen je al tegemoet. Connies Art House ligt aan de rand van het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald vlakbij het prachtige *Hahnenbachdal*.

Op nog geen minuut lopen van de B&B start ruim driehonderd kilometer aan wandel- en fietsroutes door dit mooie natuurgebied. Ook golfers kunnen hun hart ophalen in hartje Hunsrück. Binnen een straal van 30 km vanuit Bollenbach vind je vier mooie negen holes banen.

De voormalige graanschuur is verbouwd tot een vrolijke B&B met een prachtige tuin. Duurzaamheid is het uitgangspunt bij alles wat Conny doet. Zo is het huis goed geïsoleerd, voorzien van zonnepanelen, wordt er op pallets gestookt en zoveel mogelijk uit eigen moestuin gegeten.

Connies Art House Wiesenstraße 3 • eind apr-sep • gratis • www.conniesarthome.com

Rhaunen en omgeving

Rond het dorp **Rhaunen** (2100 inw., 5 km ten N van Bollenbach) zijn enkele (religieuze) bezienswaardigheden te bezoeken. In **Laufersweiler** (5 km ten N van Rhaunen) ligt de meest authentieke synagoge van de Hunsrück.

Je kunt rondom Laufersweiler een wandeling maken, de *Kapleifelsen-Tour* (8,9 km) die deels bestaat uit twee themaroutes: *Het pad van de joodse lyrik* en *De weg der herinnering*. Beide wandelingen informeren uitgebreid over de joodse geschiedenis van Laufersweiler. Meer informatie over de wandeling vind je op www.saar-hunsruock-steig.de.

Stummorgels

In **Sulzbach** (4,5 km ten Z van Rhaunen) werd in 1683 Johan-Michael Stumm geboren. Hij begon zijn werkzame leven als goudsmid, maar ontwikkelde zich als bouwer van de inmiddels wereldberoemde Stummorgels. Zijn eerste orgel was gereed in 1715 en dat was het begin van een dynastie waarvan de leden-tot in onze tijd-inmiddels ruim 400 orgels hebben gebouwd.

Het merendeel van de Stummorgels is nog te bewonderen en te beluisteren. De orgels bevinden zich zowel in Evangelische als Rooms Katholieke kerken, in abdijen, maar ook in vorstelijke kapellen en kasteel-kerken.

In de Hunsrück kun je de orgels nog zien en horen in onder meer de Katholieke en Evangelische kerk van *Rhaunen*, de kerken van *Niederhosenbach*, *Stipshausen*, *Hottenbach*, *Meisenheim* en natuurlijk in Sulzbach zelf. Bijzonder leuk om te doen is de *Stummorgel Weg* een wandeling van 15 km in het spoor van de Stummdynastie, De wandeling geeft niet alleen een mooi beeld van de Hunsrück, maar is ook een muzikale belevenis. Op je mobiele telefoon of MP3-speler kun je orgelmuziek downloaden die de wandeling een extra dimensie geeft. Meer informatie vind je op www.vg-rhaunen.de.

Detail van een Stummorgel in de kathedraal van de Hunsrück in Ravengiersburg

i Rhaunen en omgeving

Bus Vanaf de Marktplatz vertrekken er bussen naar: 352 Hahn Vliegveld of station Kirn, 351 Station Idar-Oberstein of Laufersweiler, 344 Hottenbach, 345 Station Idar-Oberstein (via Stipshausen) of Morbach, 359 Herrstein.

Accommodatie In Bundenach ligt midden in de bossen en aan forellenvijvers *Hotel Forellenhof*, Reinhartsmühle, tel. +49 6544373, www.hotel-forellenhof.de, €210. De Forellenhof, met 28 ruime en onlangs gerenoveerde kamers, heeft een eigen restaurant met een zomer- en winter-

kaart. Vooral de mooie wintertuin met zitplaatsen die uitkijken op de vijvers is populair. Bij weinig zon ligt het hotel wel wat somber.

Eten en drinken Tegenover het oude raadhuis van Rhaunen staat een mooi 18de eeuws barok vakwerkhuis. Hier serveert *Ristorante Pizzeria Sarici* diverse soorten en maten pizza eten, salades, pasta's en risotto. Ook hebben ze een aardig aanbod aan traditionele gerechten. Het interieur is rustig, een beetje kaal maar niet storend. De bediening vriendelijk. Aan de overkant van de Otto-Conrad-Straße heeft Sarici een terras waar het ook 's zomers goed toeven is, ondanks het feit dat het aan een doorgaande weg gelegen is.

VVV Zum Idar 23, open ma 8.30-16.30 uur, di 8.30-14 uur, wo 8.30-16.30 uur, do 8.30-18 uur, vr 8.30-12.30 uur; www.vg-rhaunen.de.

Herrstein

Haus Lind waar onder meer de VVV van Herrstein gevestigd is

In het historisch centrum van **Herrstein** (800 inw., 20 km ten O van Morbach) waan je je in de middeleeuwen, ver weg van de hectiek van alledag. De prachtige klokkentoren met stadspoort was eens de enige toegang tot dit mooi gerestaureerde stadje met zijn unieke verzameling vakwerkhuisen uit de 15de tot 18de eeuw. Tussen de klokkentoren en de *Schinderhannestoren* zijn nog delen van de oude stadsmuur en de weergang te bezichtigen. Bochtige steegjes, trappen, mooie doorkijkjes, het raadhuisplein dat aan de voet van de kerk ligt, die op zijn beurt ook weer de moeite van een bezichtiging waard is vanwege het Stummorgel.

Bijzonder is café-restaurant *Zehntscheune*. Dit etablissement staat tot ver buiten de regio bekend om zijn regionale specialiteiten. Het gebouw stamt uit 1525 en is genoemd naar 'de tiende' (van de inkomsten in geld of materie) die de boeren indertijd aan de kasteelheer moesten afdragen en in dit pand werden opgeslagen. Twintig jaar geleden was de *Zehntscheune* nog een koeienstal in het hart van het stadje. Het is liefdevol gerestaureerd met een terras waar je kunt genieten van de

Hunsrücker keuken zoals *Klöße*, *Rollbraten*, *Kartoffelsuppe*, *Knödel* (met vlees, geraspte aardappel en ui) en huisgemaakte specialiteiten waaronder een veelheid aan taarten, gemaakt van seizoensfruit, gerechten uit de ‘gewone keuken’ en vegetarische maaltijden.

Begin september staat Herrstein geheel in het teken van het tweedaagse *Schinderhannes* roversfeest. Een bont spektakel dat je terugvoert naar de middeleeuwen, met oude ambachten en een boerenmarkt.

Droomkronkel

Rondom Herrstein loopt een droomkronkel, die in 2010 uitgeroepen is tot mooiste wandeling van Duitsland. Het is een prachtige rondwandeling van 8,5 km, door een rijkdom aan bos met mooie uitzichten. De wandeling begint in Herrstein bij de kruising Bachweg/Hauptstraße.

Historisch is de route ook interessant. Zo wandel je langs *Niederhosenbach*, hoogstwaarschijnlijk de geboorteplaats van Hildegard von Bingen, een middeleeuwse non die door haar visioenen, meditatieve teksten en muziek ook nu nog veel bekendheid geniet. Je wandelt langs twee vroeg-romeinse grafheuvels en langs een plek die *An der Jammerseiche* heet. De naam verwijst naar een verschrikkelijke gebeurtenis in de Dertigjarige Oorlog (1618 -1648). In 1627/1628 werden Niederhosenbach en Breienthal door Spaanse soldaten aangevallen. De bewoners vluchtten het bos of vrije veld in om zich daar te verstoppen. Precies op de grens tussen de beide dorpen ligt nog een kleine verhoging die toen begroeid was met machtige, oeroude eiken. Hier zochten de meeste vluchtelingen een schuilplaats om aan het woeste krijgsvolk te ontkomen. Helaas werd de schuilplaats verraden en de soldaten omsingelden de plek met een muur van dorre takken en bladeren en staken die in brand. De vluchtelingen konden nergens heen en hun gejammer en geschreeuw om hulp was tot ver in de omgeving te horen. De soldaten stookten het vuur flink op totdat alle mannen, vrouwen en kinderen verbrand waren. Sindsdien heet deze plek: *An der Jammerseiche*.

Schinderhannes

*In de 18de eeuw moesten rijke Hunsrückers op hun tellen passen voor de beruchte roverhoofdman Johannes Bückler, bijgenaamd **Schinderhannes**. In zijn korte leven, hij werd 25 jaar oud, was hij (mede-) verantwoordelijk voor zo'n 130 misdaden, vooral diefstallen, afpersingen en roofovervallen. Zijn werkterrein was het gebied langs beide oevers van de Rijn en dan vooral de Hunsrück. In 1798 werd Schinderhannes voor het eerst gearresteerd in Herrstein, maar hij wist uit de toren te ontsnappen. Een jaar later werd hij nogmaals gearresteerd, nu in Simmern, waar hij ook uit een toren ontsnapte. Eén van zijn meer bekende schuilplaatsen was de Schmidtburg bij Bundenbach. Uiteindelijk werd hij in 1802 uitgeleverd aan Frankrijk waar hij in Mainz, dat toen tot Frankrijk behoorde, ter dood veroordeeld werd.*

Uit de verhalen blijkt dat Schinderhannes vooral in wisselende kleine groepen werkte en geen eigen bende had. Schinderhannes is in de Hunsrück uitgegroeid tot een populaire volksheld. Zo dragen sommige gebouwen zijn naam. In Simmern en Herrstein staat bijvoorbeeld een

*Schinderhannesturme. En veel hotels, pensions, cafés en restaurants heten Schinderhannes. In **Simmern** (7600 inw., 41 km ten NO van Herrstein) vindt tweemaal per twee jaar het Schinderhannesfestival plaats, er is een speciale Schinderhannes Fietsroute uitgezet en een Schinderhannes Wandelpad.*

Fischbach

Bij **Fischbach** (900 inw., 7,5 km ten ZO van Herrstein) is een grote **Kopermijn** te bezichtigen. De mijn stamt uit de middeleeuwen en biedt voor (heel) jong en (heel) oud, want voor een deel geschikt gemaakt voor wandelwagens, rollators en rolstoelen, een bijzondere ervaring. Voor jongeren is er een mijnbouwparcours met een rally, voor de kleintjes een speelplaats en op woensdag zijn er (wel altijd even van tevoren checken) speciale rondleidingen in het Nederlands. Uiteraard is er horeca.

Kopermijn Hosenbachstraße 17 • 14 mrt-14 nov 10-17 uur, 15 nov-14 mrt 11.30-13.30 uur • €7 • www.besucherbergwerk-fischbach.de

Herrstein

Camping In Mörschied (7,5 km ten NW van Herrstein) ligt *Camping Harfenmühle Familie Koch & Caudron*, Harfenmühle 2, tel. +49 6786 1304/7076, www.harfenmuehle.de. Het is een *gemütliche* en goed onderhouden camping met stapplaatsen voor tenten en caravans en ook voor mensen die liever wat meer comfort hebben of bestaat de mogelijkheid tot het huren van een gastenkamer, chalet, appartement of een eigen stacaravan. Je kunt je hier uitstekend een dag vermaken met faciliteiten als een natuurzwembad, kinder(-water)speelplaats, volleybalveld en sportvelden, sauna, restaurant, brasserie en nog veel meer. De camping ligt mooi centraal voor wandelaars, fietsers en motorrijders.

Eten en drinken *Café-restaurant Zehntscheune*, Schlossweg 13.

VVV In Herrstein: *Deutsche Edelsteinstraße*, Bruehlstraße 16, ma-vr 9-12 en 11.30-17 uur. *Haus Lind*, Schlossweg, een fraai vakwerkhuis midden in het historische centrum, mei-okt za-zo 10-15 uur.

Bundenbach en omgeving

Bundenbach (850 inw., 25 km ten O van Morbach) is mooi gelegen aan de rand van het *Hahnenbachdal*. Behalve dat je hier heerlijk kunt wandelen zijn er meer goede redenen om Bundenbach te bezoeken.

Bundenbach was het hart van de leisteenindustrie. In de leisteengrot **Besucherbergwerk Herrenberg** zijn rondleidingen om Je kunt om kennis maken met het werk van de leisteenhakkers en de wereld van fossielen. De Herrenberg diende ook als filmlocatie in Heimat van de filmregisseur Edgar Reitz. Bij de leisteengrot kun je een verfrissing krijgen in de zogenaamde *Mijnwerkersbouwkeet*.

In het nabijgelegen **Fossielenmuseum** kun je 120 fossielen bewonderen die ruim 400 miljoen jaar oud zijn met afdrukken van zeesterren, mosselen, koralen, krabben, koptogigen en nog veel meer.

Besucherbergwerk Herrenberg toegang bij Ringstraße 2 • vanaf Pasen-

okt 11-16 uur • gratis

Fossielenmuseum Pasen-okt 11-16 uur • gratis • www.sgoerner.de

Schmidtburg

De **Schmidtburg** (2 km ten O van Bundenbach) ligt ca. 100 m zuidelijk van de leisteengrot, diep in het dal van de Hahnenbach en is een van de oudste, grootste en indrukwekkendste burchten van de Hunsrück. Aan het begin van de rode eeuw bouwden drie Frankische edelen de burcht als bescherming tegen de Hongaren die destijds de regio bedreigden. Een eeuw later kregen de wildgraven von Schmidtburg de burcht in handen en verbouwden deze tot woonkasteel. In 1345 gaf de kinderloze wildgraaf Heinrich von Schmidtburg de burcht in leen aan de aartsbisschop en keurvorst Balduin van Trier.

Met de uitvinding van het vuurwapen verloor de burcht haar verdedigingsfunctie en werd langzaam maar zeker een verlaten plek. Tijdens de Negenjarige Oorlog bleezen de Fransen een deel van de burcht op en de Schmidtburg verviel tot een ruïne. In het midden van de 18de eeuw werd de bovenburcht hersteld en diende tot 1798 als woonhuis. In deze tijd was de burcht ook een schuilplaats voor de beruchte rover *Schinderhannes*.

In de loop van de 19de eeuw kwam de burcht uiteindelijk in handen van de gemeente *Schnepfenbach*. De restanten van de burcht werden door de inwoners van de omliggende gemeenten gebruikt als steengroeve. Weer en wind kregen vrij spel en de burcht werd overwoekerd door het bos en raakte in de vergetelheid.

Gelukkig is de burcht in de jaren '80 van de 20ste eeuw zodanig gerestaureerd dat je er nu een bezoek aan kunt brengen en zo een indruk krijgt van de grote betekenis die de burcht ooit had.

Schmidtburg rondleidingen vanaf zes personen apr-okt 10-13 en 14-17 uur • gratis

Altburg

De Keltische nederzetting **Altburg** (rondleiding Pasen-okt 11-16 uur) ligt 250 m ten N van de Schmidtburg en dateert uit de jaren 170-50 v. Chr. Je moet iets hoger klimmen vanaf de Besucherbergwerk Herrenberg. De route is uitstekend aangegeven.

In eerste instantie was het niet meer dan een bescheiden militaire vesting. Later bouwden de Trevieren, een Keltische stam, er een sterke verdedigingsmuur omheen. Binnen de vesting stonden opslagruimtes op palen om de goederen te beschermen tegen vocht. De woonhuizen waren relatief klein en zeker niet bestemd om ook nog vee te herbergen. Dankzij archeologische opgravingen van het *Rijnlands Museum Trier* was het mogelijk om voor het eerst in de geschiedenis een kleine Keltische nederzetting te reconstrueren.

De Altburg is nu een openluchtmuseum. Elk derde weekend van augustus vindt hier een Keltisch Muziekfestival plaats met bezoekers uit de hele wereld.

Leisteen

Afval van een leisteengroeve in de bossen bij Bundenbach

Het Rijnlandsleisteentplateau bestaat voornamelijk uit Devonisch gesteenten. Na afzetting van deze gesteenten trad compressie op dat resulteerde in gebergtevorming. Schalie (of kleisteen) veranderde onder invloed van druk en temperatuur in **leisteen**, dat al eeuwenlang in de Hunsrück gewonnen wordt en bekend staat als Hunsrückschiefer. Het leisteen werd oorspronkelijk trapsgewijs in dagbouw gewonnen. De platen werden op de rug de put uit gedragen. Later gebeurde het transport via ladders of werd het leisteen met een windas opgehesen, een draaiend wiel waaromheen het touw werd op- en afgewonden. Leisteen kent in de loop van de geschiedenis verschillende toepassingen. De Kelten bouwden er de Altburg mee en ook bij de Schmidtburg werden leisteenplaten gebruikt. De Romeinen gebruikten leisteen als dakbedekking, iets dat nu nog steeds wordt toegepast in de Hunsrück. De trapsgewijze winning in de open lucht werd in de 19de eeuw verdrongen door ondergrondse schachtbouw. Afzetgebieden voor de dakleien uit de Hunsrück waren het Middenrijngebied, de havens van Rotterdam en Antwerpen, Zuid-Duitsland en het stroomgebied van de Moezel. Voor Nederland was Deventer de stapelplaats. Omstreeks 1935 waren er in de omgeving van Bundenbach nog achttien leisteengroeven in bedrijf, in 1957 was dit aantal geslonken tot elf. De meestal erg kleine bedrijven waren niet opgewassen tegen de komst van kunstleisteen. Nu zijn er nu nog twee over waarvan er één stilligt en zijn leisteen uit Spanje betreft.

Wandelen rond Bundenbach

Ben je een liefhebber van wandelen dan kun je hier je hart ophalen. Een prachtige droomkronkel, de *Hahnenbachtour*, gaat afwisselend door diepe dalen langs de Hahnenbach, over hoge heuvels begroeid met oeroude loofbossen, langs bosweiden en historische hoogtepunten waaronder de Schmidzburg en de Herrenberg.

De wandeling is 9,5 km lang. Starten kun je o.a. bij de parkeerplaats *Besucherbergwerk Herrenberg* tussen Bundenbach en de Altburg.

Een andere wandeling vanuit Bundenbach is de *Sironaweg*, een langeafstand pad van 106 km lang in het spoor van de Keltisch-Romeinse erfenis in het Hunsrück-Nahedal. Op de wandelweg word je op 26 plekken geïnformeerd over het leven van de Kelten en de Romeinen tussen de 7de eeuw v. Chr. en de 5de eeuw n. Chr. De wandeling eindigt bij de Keltische burcht in *Hoppstädten-Weiersbach*. Sirona, waar het langeafstands pad naar genoemd is, was de Gallo Romeinse godin voor beken, bronnen en rivieren. Bij een heilige bron in het Idarwald is een standbeeld van haar gevonden. Al wandelend kom je langs grafheuvels, vluchtburchten, heiligdommen en een gereconstrueerd Keltisch dorp. Bij het Archeologiepark Belginum in de buurt van Morbach kun je eventueel verder wandelen over de Ausoniusroute naar Trier.

In het Hunsrück-Nahedal is een mooie autoroute uitgezet – de *Hunsrück Schiefer und Burgenstraße* – die je langs leisteengroeven en kastelen leidt, een interessante combinatie van geologische- en cultuurgeschiedenis.

Bundenbach en omgeving

Wandelen Meer informatie over de Sironaweg vind je op www.outdooractive.com en over de Hahnenbachtour op www.saar-hunsruock-steig.de.

VVV www.bundenbach.de. De dichtstbijzijnde VVV vind je in Rhaunen.

Ideaal voor rustzoekers

Zicht op Gemünden vanaf de ruïne Koppenstein

Het Soonwald is een van de grootste ononderbroken bosgebieden van Duitsland. Het is een ideaal gebied voor rustzoekers vanwege de hoogte (400-600 m, met de Ellerspring als hoogste top, 657 m), de geringe bevolkingsdichtheid en de – letterlijk – grote afstand tot de drukke verkeersstromen. Het gebied kent ruim 800 km aan wandelwegen en op de mooiste plekken staan uitzichtstorens garant voor spectaculaire uitzichten over de Hunsrück. Je kunt hier urenlang wandelen zonder een mens tegen te komen.

Sporen van 2000 jaar bewoning zijn in het Soonwald overal aanwezig, zoals resten van Keltische vluchtburchten, Romeinse wegen, burchten en kastelen uit de hoogtijdagen van de middeleeuwen en kerken en kloosters in een voor de Hunsrück typerende bouwstijl.

De volgende plaatsen verdienen zeker een bezoekje: Rheinböllen (ooit het centrum van de staalindustrie in de Hunsrück), Stromberg, Simmern, Kastellaun (met zijn kasteel en de ruïne Balduinseck), Gemünden (de parel van de Hunsrück met een nog bewoond slot en de ruïne Koppenstein), Kirchberg en Ravengiersburg (met de kathedraal van de Hunsrück). Sla eens een zijweg of -pad in en neem de tijd voor een ontdekkingsstocht vol verrassingen. Het lopen van het langeafstandspad Soonwaldsteig (84 km) is een goede manier het gebied beter te leren kennen.

Hierna worden achtereenvolgens Stromberg, Kastellaun, Gemünden, de kerk van Ravengiersburg, Kirchberg en beschreven.

Gemünden en omgeving

Gemünden (1200 inw., 17 km ten NO van Bundenbach) ligt aan de zuidwestelijke rand van het **Soonwald**. Rondom de muren van het kasteel kronkelen de stegen met hun vele vakwerkhuisen en leistenen daken naar beneden. Rond het stadje stroomt de *Simmerbeek*, die van Gemünden af als Kellerbeek door een schilderachtig dal naar de Nahe stroomt, omringd door het Soonwald en Lützelsoon.

Bezienswaardig is zeker de *Evangelische kerk*. De vroeg-gotische vijfkantige koorapsis is goed bewaard gebleven. In de kleine kerk staan in de koorruimte drie levensgrote stenen figuren uit de Renaissance. Het zijn de graven van het geslacht Schmittburger en de beelden zijn vervaardigd door beeldhouwers van de familie Trarbach uit Simmern. Verheven boven het intieme stadje ligt het barokke slot *Gemünden*, dat voor het eerst in 1304 wordt genoemd. De familie Von Sponheim was de eerste eigenaar, gevolgd door de Schmittburgers en de Freiherrn von Salis-Soglio, waarvan de nazaten nu nog in het helaas niet te bezichtigen slot wonen. Deze familie heeft het slot, dat na vele oorlogen niet meer dan een ruïne was, weer opgebouwd tot wat het nu is.

Koppenstein

De ruïne **Koppenstein** (4 km ten Z van Gemünden) ligt op een hoogte van 555 m. De bouwplek gaat terug tot in de Keltische tijd. In de 12de eeuw viel de burcht in handen van de Von Sponheims.

In de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) werd Koppenstein verwoest, evenals Gemünden. De restanten van wat eens een indrukwekkend kasteel was zijn overwoekerd door bos en planten. Slechts de verdedigingsstoren staat nog trots overeind. Vandaar heb je een uniek uitzicht over het dal.

Gebroth

Gebroth (160 inw., 18 km ten O van Gemünden), een rustiek dorpje aan de rand van het Soonwal, herbergt het fruitverwerkingsfabriekje van de familie Merg. De **Frucht Kellerei Merg** is een prachtig bedrijf waar telers uit de omgeving hun appel- en andere fruitoogst brengen om verwerkt te worden tot heerlijke fruitsappen, cider, Hunsrücker gin (40%), jams, chutney en nog veel meer. Er is een winkel waar je dit alles en nog veel meer kunt kopen.

Frucht Kellerei Merg Lindenstraße 23 • ma-vr 9-13 en 14-17 uur, za 9-12 uur • gratis • www.kellerei-merg.de

Gemünden

Trein De dichtstbijzijnde treinstations bevinden zich in Kirn, Bad Sobernheim en Bingen.

Accommodatie In Gemünden ligt aan de doorgaande weg *Hotel Gemündener Hof Rolf Thiemann*, Hauptstraße 56, tel. +49 6765 91 90, www.gemuendener-hof.de.

Laat je door de ligging aan de weg niet afschrikken want aan de achterkant van dit prettige familiehotel stroomt de Simmerbeek en het hotel heeft hier een romantische 'biertuin' aangelegd waar je 's zomers tot in de late uurtjes heerlijk kunt nagenieten van een mooie dag. Het hotel beschikt ook over een eigen café-restaurant, dat onder meer regionale

specialiteiten serveert. Heb je geen eigen vervoer dan kun je een beroep doen op de shuttle-service van het hotel.

VVV www.gemuenden.de.

Ravengiersburg

In **Ravengiersburg** (310 inw., 7 km ten N van Gemünden) ligt hoog op een heuvel de indrukwekkende Kathedraal van de Hunsrück, zoals de Hunsrückers de kerk trots noemen.

Wat een prachtig uitzicht heb je hier over het dal en het dorp. Oorspronkelijk was het een kloosterkerk van de Augustijnerorde, gesticht in 1074. Het is het oudste klooster van de Hunsrück. In de schenkingsoorkonde wordt voor de eerste maal de naam Hunsrück genoemd: *Hundesrucha*. Waar de naam vandaan komt blijft onduidelijk.

In 1410 werd het hele kloosterbezit overgedragen aan het nog jonge Hertogdom Pfalz-Simmern-Zweibrücken. In de eeuwen daarna groeide het klooster uit tot de grootste grootgrondbezitter tussen de Moezel en de Nahe. Helaas, zoals met zoveel kerken, kloosters en kastelen, werd ook het klooster van Ravengiersburg in de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) volledig platgebrand door de Zweden. Van de kerk stonden nog slechts een paar buitenmuren overeind en een deel van de façade.

In de kerk vind je een mengelmoes van romaanse, barokke, gotische en moderne bouwstijlen. De oorspronkelijke kerk moet een driearmige basiliek geweest zijn in romaanse bouwstijl. De indrukwekkende spitsen zijn daar nog een voorbeeld van. De façade met dubbele toren is de reden waarom de Hunsrückers deze kerk liefdevol 'de Kathedraal' noemen. Bijzonder is het zandstenen beeld van een gekruisigde Christus in de zijgevel. De Christusfiguur is aangekleed en zijn voeten zijn niet doorboord met spijkers. Zijn hoofd is niet omkranst door een doornenkroon, maar gekroond met een koningskroon.

In de *Heimattrilogie* van Edgar Reiz is de kerk de locatie van een kerstnacht mis en een doopplechtigheid.

Een aanrader is de droomkronkel 'Gezicht op de Dom', een rondwandeling van 11 km door het *Simmerbachdal* met telkens weer een ander uitzicht op de Hunsrück Dom. Zie www.ich-geh-wandern.de/traumschleife-domblick

Kirchberg

Kirchberg (4000 inw., 10 km ten NW van Gemünden) ligt op een kruising van twee oude Romeinse wegen. In tegenstelling tot de meeste plaatsen in de Hunsrück ligt Kirchberg, de naam zegt het al, op een berg. Met haar silhouet van drie torens heeft de stad ook een zeer herkenbare skyline. In 1295 kreeg Kirchberg stad- en marktrechten en is daarmee de oudste stad van de Hunsrück. In Kirchberg staat wellicht het meest gefotografeerde huis van de Hunsrück: de 17de-eeuwse *Schwanen-Apotheke* aan het mooie marktplein. De markt is omzoomd met nog meer prachtige 17de eeuwse- en 18de eeuwse vakwerkhuisen, burgerwoningen en het Raadhuis, dat tevens de VVV is. De weekmarkt is op vrijdag tot 13 uur.

Vanaf de markt leidt de Hauptstraße in zuidwestelijke richting naar de Kirchplatz rechts, met de laatgotische Michaelskerk. Deze hallenkerk uit de 13de eeuw behoort tot één van de indrukwekkendste kerken van de Hunsrück. Vooral het eikenhouten hoogaltaar, dat wordt gerekend tot één van de mooiste werken van

de middeleeuwse Mainzer Altaarkunstschool, is een bezoek waard.

Heimathaus

In het **Heimathaus Kirchberg**, het historisch museum even voorbij de markt, is een Romeinse stratenkaart uit de 4de eeuw v. Chr. te zien. Daarop blijkt dat Kirchberg 24 eeuwen geleden al een Keltische nederzetting was: *Ort Dumno*. Het Heimathaus is gevestigd in één van de oudste vakwerkhuisen van de stad en heeft een puntvormige plattegrond. Aan de voorkant is het pand 1,65 m breed en aan de achterkant 7,50 m. Net een schip. Het huidige vakwerkhuis werd in 1732 gebouwd door Johann Jacob Schüler. Tot 1979 woonden 7 generaties van de familie Schüler in het huis. Daarna werd het een museum over de geschiedenis van de stad. In de kelder van het museum kun je een kleine verzameling oude fietsen uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw bewonderen. Niet zo gek als je bedenkt dat Karl Drais, die in 1816 de loopfiets uitvond, een deel van zijn kindertijd in Kirchberg doorbracht.

Heimathaus Kirchberg zomer wo en za 14-16 uur, winter wo 14-16 uur • gratis

Watertoren

Iets buiten het centrum van Kirchberg ligt een gigantische, geel geschilderde watertoren uit 1900. De geschiedschrijver Ausonius schreef in het jaar 365 al over de enorm droge omgeving van Kirchberg. Hij zag niets anders dan dorstige velden die snakten naar water. Het kan toen ook al te maken hebben gehad met de ligging van 'Kirchberg' op een heuvel.

Kirchberg

Accommodatie *Landhotel Karrenberg*, Straßheck 3, tel. +49 6763 93080, www.landhotel-karrenberg.de, €89. Modern, vrolijk ingericht hotel met een eigen restaurant waar je ook lekker kunt dineren met lokale gerechten en wijnen. Het terras ligt op het zuiden en je kunt er dus al snel buiten eten en drinken. Het hotel ligt net 2 km buiten het centrum van Kirchberg en is een goede uitvalsbasis om in dit deel van de Hunsrück te wandelen en te fietsen.

Eten en drinken Een aanrader is *Ijssalon Torino*, Schuellergasse 11. Bij mooi weer kun je op het terras genieten van de levendige Marktplaats en binnen is het ook goed toeven. Vriendelijke klantgerichte bediening en heerlijk ijs.

VVV Marktplatz 5, ma-wo 8.30-12 en 14-16 uur, do 8.30-18 uur, vr 8.30-13 uur, www.kirchberg-hunsrueck.de.

Stromberg en omgeving

Stromberg (3200 inw., 34 km ten O van Kirchberg) heeft prachtige vakwerkhuisen en interessante kerken als de barokke Stephanskerk uit 1726 en de neogotische St. Jacobuskerk uit 1863. De burcht *Stromburg* torent hoog boven het stadje uit. Van verre zie je de toren al liggen. De Stromburg is één van de oudste kastelen van de Hunsrück. In het omliggende Soonwald en Bingerwald liggen nog twee burchten. In Stromberg komen drie beken samen, de Welsch-, Dörre- en Guldenbeek.

Stromberg noemt zichzelf de *Heimat van Hans Michel Elias von Obentraut*. Hij was een succesvolle generaal die op de Stromburg geboren werd en als held van de Dertigjarige Oorlog de geschiedenis in ging. Zowel vriend als vijand roemden zijn heldenmoed. In Stromberg staat zijn standbeeld en kun je een stadswandeling in zijn voetspoor maken.

Burcht Stromburg

De middeleeuwse **Burcht Stromburg** (niet open voor bezoek), waarvan in 1056 voor het eerst melding gedaan wordt, werd door de Fransen in de Negenjarige Oorlog (1688-1697) verwoest.

Na 150 jaar verwaarlozing werd de burcht onder koning Wilhelm Friedrich IV weer opgebouwd en groeide uit tot het cultuurhistorisch middelpunt van de regio. Tegenwoordig is het hotel *Stromburg* met het restaurant *Johanns Kuche* (www.lafer.de) onder leiding van TV-kok Johann Lafer, waar je à la carte kunt genieten van heerlijke regionale gerechten.

Pal tegenover Stromburg ligt nog een burcht. Deze zogenaamde 'oude burcht', een ruïne, is gelegen op het *Pfarrkopfchen* en werd omstreeks 1076 gebouwd als militair bolwerk. De hoofdburcht bestaat uit een voor die tijd typerend huis met daaromheen sterke muren van wel 2,5 m dik en een geïntegreerde toren. Het beroemde 'Rozetten Mosaik' behorend tot de kapel van de burcht is tegenwoordig te zien in het **Heimatmuseum Stromberg**. Dit museum is ingericht als een ouderwets huis, met stijkkamers waaronder een poppenkamer, een keuken, maar ook een klaslokaal, een woonkamer en een wijn-werkplaats. Als terloops word je meegenomen op een tijdreis van de Romeinse tijd tot aan de 20ste eeuw.

Heimatmuseum Stromberg Gerbereistraße 20 • elke tweede zo van de maand 14 -17 uur • gratis • www.michelsland.de/Heimatmuseum.45.0.html

Het stadsdeel **Stromburg Schindeldorf** (4 km ten Z van het centrum) is een luchtkuuroord met vakantiehuisen en appartementen. Je kunt hier golfen op de 18 holes baan. Schindeldorf is een goed uitgangspunt voor wandelingen door het Soonwald.

Burg Gollenfels

Burg Gollenfels (1 km ten W van Stromberg) is privébezit en niet te bezichtigen. De burcht is in de 10de of 11de eeuw gesticht als voorburcht van de Stromburg. Een eerste officiële vermelding stamt uit 1156. Veel is niet bekend over Gollenfels. Pas in 1450 wordt in de oorkonden melding gemaakt van bewoning. Ten tijde van de Dertigjarige Oorlog werd de burcht door Spaanse troepen volledig verwoest. Daarna opnieuw opgebouwd en nooit meer verwoest, wat een klein wonder is in deze roerige streek.

Rheinböllen

Heb je kinderen dan is het zeker de moeite waard naar **Rheinböllen** (4000 inw., 14 km ten ZO van Stromburg) te gaan, want dat heeft een wildpark. Het **Hochwildschutzpark** is een bijna 100 ha grote dierentuin waar je op een bijzondere manier de natuur kunt ervaren.

Woon een roofvogelshow bij, leer van de valkenier, kijk toe als de wolven

gevoerd worden. Ontmoet kangoeroes, bruine beren, bizens, emoës, lama's, moefflons, wilde katten, wasbeertjes en nog veel meer. De dieren lopen er vrij rond. Er zijn maar weinig hekken. En met een parkwinkel, café en een avonturenspeelplaats is dit gegarandeerd een onvergetelijke dag voor de hele familie.

 Hochwildschutzpark apr-aug 9-20 uur, mrt, sep, okt 9-19 uur, nov-febr 10-zonsondergang • €9, kinderen €4 - €5,50 • www.hochwildschutzpark.de

Stromberg en omgeving

Bus Vanaf de Gerbereiplatz in Stromberg vertrekken bussen naar: 240-Bad Kreuznach, 232-via Daxweiler-Dörrebach-weer naar de Gerbereiplatz, 230-Hbf Simmern of Stadtbahnhof Bingen am Rhein.

Accommodatie In en rondom Stromberg is er voldoende aanbod aan hotels, pensions en vakantiebungalows. Maar ben je een golfliefhebber en wil je een keer 'op chique' overnachten boek dan een kamer in *Land & Golf Hotel Stromberg*, Am Buchenring 6, tel. +49 6724 600-0, www.golfhotel-stromberg.de, vanaf €115. Het hotel is schitterend gelegen in het luchtkuuroord Schindeldorf, op de 18 holes golfcourse van Golfclub Stromberg-Schindeldorf, met een eigen Spa inclusief prachtig binnen- en buitenbad, fitnesscentrum, drie restaurant en de 'Birdiebar' met een uitgebreide whiskykaart. Dankzij de ligging is het ook een prima uitvalsbasis om ter afwisseling te wandelen en te fietsen.

Eten en drinken Een leuke plek om zowel binnen als buiten aangenaam te verpozen is wijnbar en eetcafé *Michel*, Römerstraße 6, Stromberg. Het pand waarin het café met terras gevestigd is werd in de jaren tachtig van de 17de eeuw gebruikt als opslagschuur voor belastingen in natura. Halverwege 1800 werd het pand, ten behoeve van een uitbreiding tot molen, over de Welschbeek heen gebouwd en is nu nog één van de twee oorspronkelijke brughuizen in Stromberg. In de 20ste eeuw werd het verbouwd tot woonhuis en sinds 2010 is het een wijnbar en cafe waar je behalve een lekker glas wijn ook kunt genieten van vers toe bereide gerechten met regionale ingrediënten.

VVV Binger Straße 3, Stromberg, ma-vr 9-12.30 en 14-17 uur, za 9-12 uur, www.stromberg.de.

Kastellaun en omgeving

De burcht van Kastellaun bij avond

Kastellaun (5100 inw., 37 km ten NW van Stromberg) ligt aan het oostelijk gedeelte van de Hunsrückhöhenstraße. In dit typische boerenlandschap, omringd door windmolens, is Kastellaun het regionale middelpunt. Het eerste dat opvalt als je Kastellaun nadert, is de steile rots die zich verheft uit het centrum met daar bovenop een indrukwekkend middeleeuws kasteel.

De geschiedenis van de stad loopt parallel aan die van het middeleeuwse kasteel. De burcht was oorspronkelijk in het bezit van de graven Von Sponheim. Een eerste naamsvermelding dateert van 1226. Tijdens de Dertigjarige Oorlog in de 17de eeuw werd de stad geregeld geteisterd door pestepidemieën met als gevolg een steeds verder uitdunnende bevolking. En in de Negenjarige Oorlog werden burcht en stad verwoest door de troepen van Lodewijk XIV.

In de onderburcht van het kasteel bevindt zich het **Haus der regionalen Geschichte**, waar je op aansprekende wijze meegenomen wordt in de drieduizend jaar geschiedenis van Kastellaun. Van Kelten en Romeinen, het burchtleven en het leven van adellijke families op Hunsrück, tot de wederopbouw na de Negenjarige Oorlog, de Franse tijd, Eerste- en Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog. Het kasteel beschikt over een interessant evenementenprogramma en een uitstekende keuken. 's Zomers worden op de binnenplaats van het kasteel allerlei activiteiten voor kinderen georganiseerd, waarbij ze op een speelse manier veel leren over het leven op een middeleeuws kasteel.

Kastellaun is een stad met een spannende mix van moderne vakwerktoeppassing en eeuwenoude vakwerkhuisen. In het oude centrum kun je in alle rust rondwandelen door de straten en stegen, struinen in winkeltjes, uitrusten onder het genot van *Kaffee und Kuchen* of in een zonnige biertuin. Bijzonder is het **Haus Maull**, een authentiek burgermanshuis uit 1755 dat tot 1976 bewoond werd door een laatste lid van de familie Maull. Het is nu een museum waarin je een goede

indruk krijgt van 250 jaar burgerlijk leven in Kastellaun. De kamers zijn ingericht met originele meubelen, voorwerpen en curieuze objecten. Een van de oudste gebouwen in Kastellaun is de *Evangelische Kirche*. De kerk werd tussen 1318 en 1354 gebouwd en bleef behouden toen de Fransen de stad in de Negenjarige Oorlog vernietigden. De *Katholische Kirche* ligt vlakbij het kasteel op een heuvel van de voormalige Niederburg.

 Haus der regionalen Geschichte Schlossstraße 13 • de bussen 610 en 620 hebben een halte op de Marktplatz en vandaar is het nog geen 300 m lopen naar de burcht • mrt-okt do-zo 12-17 uur • €2,50 • www.kastellaun.de

 Haus Maull Marktstraße 4 • mrt-begin dec zo 14-17 uur • gratis • www.kastellaun.de

Balduinseck

Kasteel Balduinseck met indrukwekkende woontoren

De 14de-eeuwse kasteelruïne **Balduinseck** (6,5 km ten W van Kastellaun en vrij toegankelijk) heeft een 300 m hooggelegen, indrukwekkende woontoren. Het lijkt wel een flatgebouw met zijn vele ramen. Balduinseck is gebouwd naar voorbeeld van het Franse Donjon-type. De bouwheer was de bisschop van Trier die zijn gebied wilde beschermen tegen de expansiedrift van de familie Sponheim. Wat er nog over is van de oorspronkelijke ringmuur is 18 m hoog en 2,5 m dik. Op de hooggelegen binnenplaats heb je een mooi uitzicht over de omgeving en kun je ook goed zien dat de burcht gebouwd is op een plek waar twee beekstromen samenkomen in de *Mastershausener Bach*. De woontoren is een perfecte vierhoek, vier etages hoog en tegenwoordig zonder dak. De intieme ruimte heeft iets

sacraals dankzij het directe zicht op de hemel. Op de begane grond was ooit de keuken. Rechts van de toegangspoort bevindt zich een wenteltrap naar de hoger gelegen etages. Behalve negen schoorstenen is er ook nog origineel stucwerk bewaard gebleven en houten steunbalken voor de plafonds.

Voor de wandelaar is er een droomkromkel uitgezet, de *Masdascher Burgherrenweg*. De wandeling start bij **Mastershausen** (2 km ten Z van de ruïne Balduinseck). De tocht is zo'n 15 km lang. Na een rustig begin daal je al snel af naar het dal van de Mastershausenbeek. Je passeert restanten van oude watermolens en komt bij de grootste verrassing van deze wandeling: de ruïne Balduinseck. Verder wandelend over en door berg en dal kom je op een gegeven moment op de Hunsrückler hoogvlakte met een 360 graden horizon. Het dal van de *Sosbergerbeek* is vervolgens één van de vele kersen op deze toch al zo smakelijke taart.

Geierlay

De Geierlay bij Morsdorf is de langste voetgangershangbrug van Duitsland

De **Geierlay** (10 km ten W van Kastellaun) is de langste voetgangershangbrug van Duitsland en een spectaculaire, toeristische attractie. De brug verbindt de dorpen *Morsdorf* en *Sosberg*, die aan weerszijden van het diepgelegen *Morsdorfer Bachtal* liggen. Je moet geen last van hoogtevrees hebben en zeebenen zijn wel handig, want de 360 m lange en 85 cm brede houten brug schommelt een beetje. En een beetje meer als er veel mensen zijn. Ga bij voorkeur 's ochtends vroeg, tegen zonsopgang of buiten het toeristenseizoen. Dan is het hier op z'n rustigst.

Rondom de Geierlay zijn verschillende rondwandelingen te maken. Het startpunt is steeds het bezoekerscentrum in **Morsdorf**. Dé wandelklassieker is de *Geierlayschleife* van 6,4 km. Verder bestaat de mogelijkheid om vanuit Kastellaun naar Morsdorf te lopen. Een wandeling van 17 km, waarbij je vanuit Morsdorf weer met de bus terug kunt naar Kastellaun. Ook is er een 35 km lange fietstocht

te maken vanuit Kastellaun naar de Geierlay. Op de brug zelf mag je niet fietsen.

i Kastellaun en omgeving

Bus Van Kastellaun naar: Station Emmelhausen-Simmern (bus 620), Koblenz-vliegveld Hahn (bus 610).

Accommodatie *Hostel Schlummerkiste*, Marktstraße 7, www.schlummerkiste-kastellaun.de, €60. Origineel, modern ingericht, eenvoudig en informeel hostel midden in het centrum van Kastellaun. Elke kamer heeft eigen bad/douche en toilet en de appartementen beschikken over een kitchenette. In de gemeenschappelijke ruimte kun je zelf je potje koken. Ben je allergisch voor honden dan is dit geen plek geschikte plek. Honden mogen gratis mee en daar wordt dankbaar gebruik van gemaakt.

Eten en drinken Kastellaun heeft een ruime keuze aan restaurants en cafés. Een aanrader is het *Kunst- & Kulturcafe Maul*, Marktstraße 4. Hier kun je in een bijzondere ambiance genieten van een ontbijt, lunch of tussendoortje met zelfgemaakt brood, heerlijk soepen, frisse salades en bij de koffie zelfgebakken taarten. Alle producten zijn lokaal ingekocht. De eigenaresse is tevens viltkunstenaar en heeft haar atelier en expositieruimte in hetzelfde pand als het café.

Wandelen De VVV organiseert een gratis stadsrondleidingen (mei-okt za 10 uur, gratis). Start bij VVV-kantoor.

VVV In Kastellaun: Marktstraße 16, mei-okt ma-vr 9-17 uur, za 9-13 uur, nov-apr ma-do 9-17 uur, vr 9-13 uur, www.kastellaun.de.

In Morsdorf: *Bezoekerscentrum Geierlay*, Kastellauner Straße 2, do-zo 11.30-15 uur, www.geierlay.de.

Romeinen en Kelten

Zicht op het Moezeldal

De Moezel is met zijn 545 km niet half zo lang als de Rijn en qua scheepsverkeer ook niet zo druk. De Moezel ontspringt in het zuiden van de Vogezes en bereikt na een paar omwegen bij Trier de uitlopers van de Hunsrück.

De Romeinen verbouwden zo'n 2000 jaar geleden al wijn aan de oevers van de Moezel en tegenwoordig is het Moezeldal een van de belangrijkste en bij toeristen meest geliefde wijnbouwgebieden van Duitsland. Bekende plaatsen zijn Bernkastel Kues, Traben Trarbach, Cochem en Zell en het hoog gelegen-voormalig-vrouwenklooster Mariënburg (tegenwoordig een jongerencentrum). De grootste stad, Trier, is een zeer interessante, levendige stad, omringd door de uitlopers van de Eifel en de Hunsrück. Het aantrekkelijke centrum met de oudste bouwwerken en meest bezienswaardige musea, waaronder het geboortehuis van Karl Marx, ligt op de rechteroever van de Moezel, de Hunsrückse zijde van het Moezeldal.

Minder bekend is Neumagen-Dhron. Hier zijn sporen te vinden van de Kelten en de Romeinen. In deze gids gaan we niet uitgebreid in op deze beroemde wijnstreek. Ondanks de rijkdom aan toeristische attracties belichten we in deze gids slechts één plek, Neumagen-Dhron aan de oostkant van de Moezel.

Neumagen-Dhron

Een Romeins reliëf waarop een vrouw door haar bedienden wordt verzorgd

De voormalige zomerresidentie van keizer Constantijn de Grote (306-337) is tegenwoordig het plaatsje *Dhron* dat samen met *Neumagen* de plaats **Neumagen-Dhron** (2200 inw., 37 km ten NO van Trier) vormt. Het is het oudste wijnstadje aan de Hunsrückse kant van het **Moezeldal**. **Dhron** staat al meer dan duizend jaar bij fijnproevers bekend om zijn wijnen. In de 4de eeuw na Chr. bouwde keizer Constantijn in deze al in Keltische tijden bekende handelsplaats een sterke burcht met veertien torens. *Noviomagus*, de Latijnse naam voor Neumagen-Dhron, was de enige Romeinse vesting aan de Moezel.

Langs de *Archäologische Rundweg* kunnen alle Romeinse monumenten in Neumagen-Dhron worden bezocht. Bij de VVV is een plattegrond verkrijgbaar. Je kunt echter ook gewoon de speciaal in de straat gemetselde stenen volgen. Bij de monumenten staan informatieborden met een goede uitleg over wat je ziet.

Het **Heimatsmuseum** toont het trotse verleden van de plaats, met onder meer afgietsels van Romeinse reliëfs en Romeinse stijlkamers.

Heimatsmuseum Hinterburg 8 • apr-dec ma 9-12.30 uur, di, do en vr 9-12.30 en 14-16.30 uur, za 9-12 uur, jan-mrt ma 9 12.30 uur • gratis

Wijnschip Stella Noviomagi

Bij archeologische opgravingen in Neumagen-Dhron zijn talloze waardevolle voorwerpen gevonden die in het Landesmuseum in Trier bewaard worden. Zo is er een Romeinse villa opgegraven met inventaris en een Romeins wijnschip, het oudste bewijs van wijnbouw aan de Moezel. Het stenen schip maakte deel uit van een grafmonument van een Romeinse wijnhandelaar. Het wijnschip, de Stella Noviomagi, is nagebouwd in hout en er kan vanaf de haven van Neumagen-Dhron mee over de Moezel worden gevaren. Vlakbij de jachthaven is het **Info-Pavillon Weinschiff** gevestigd waar elke boottocht begint en waar – onder het genot van een glas witte Moezelwijn – een film wordt getoond over het Romeinse verleden van Neumagen-Dhron. Een echte aanrader

 Info-Pavillon Weinschiff Pelzersgasse 7 • apr-okt za 14-16 uur, zo 9.30-10.30 uur • gratis • www.roemerweinschiff.de

Ausoniusweg

De dichter *Deci(m)us Magnus Ausonius* (ca. 310-393) gaf in zijn gedicht *Mosella* een lyrische beschrijving van het Moezeldal tussen Trier en Koblenz. Er is een wandelroute naar hem vernoemd: de **Ausoniusweg**.

Je loopt in gedachten mee met de Romeinse legioenen in een veldtocht van Bingen naar Trier die keizer Valentinianus I tegen de Alemannen ondernam in de jaren 368/369. Ausonius was als leraar van de zoon van de keizer uitgenodigd door de keizer om mee op die veldtocht te gaan. Dit verslag in dichtvorm is de oudste en bekendste reisbeschrijving van een Duits landschap in de 4de eeuw. De Ausoniusweg is 120 km lang en is uitstekend voorzien van bewegwijzering en overnachtingsmogelijkheden. Je loopt over oeroude, stille weggetjes en handelswegen met verrassende vergezichten, over het weidse landschap, door diepe dalen en oude bossen.

Toen archeologen in 2003 ontdekten dat de Ausoniusweg vanaf de 11de eeuw ook gebruikt werd als pelgrimsroute naar Trier (waar een stuk van het onderkleed van Jezus bewaard wordt) werd in dat jaar op hetzelfde traject de *Hunsrücker Jakobsweg* geopend. Zo kun je dus al wandelend ook de bekende Jacobsschelp als markering tegenkomen. Meer informatie over de Ausoniusweg vind je op www.strassen-der-roemer.eu.

Ausonius zelf heeft ter ere van dit werk in Neumagen-Dhron een standbeeld gekregen dat voor de Pfarrkirche staat.

Hunsrückhohenstraße

*Als je over de B327 en de B407 rijdt, heb je waarschijnlijk geen flauw idee van de geschiedenis van de **Hunsrückhohenstraße**, want zo heet deze 157 km lange weg die dwars over de Hunsrück loopt van Saarburg naar Koblenz. De Hunsrückhohenstraße werd in de jaren 1938 en 1939 in mars-tempo door de Nazi's aangelegd: 140 km in 100 dagen. De opdrachtgever was Hermann Göring en de uitvoerder Organisation Todt, een paramilitaire bouworganisatie, genoemd naar haar leider Fritz Todt. Er werden dwangarbeiders, krijgsgevangenen en concentratiekamp-gevangenen ingezet*

bij de bouw van grote opdrachten, zoals een deel van de Atlantikwall en later schuilkelders voor Duitse burgers.

De aanleg van de Hunsrückhöhenstraße, waarbij deels een oude Romeinse straatweg werd gevolgd, werd vooral met hulp van vrijwilligers uitgevoerd. Het doel was een snellere opmars van de Duitse troepen mogelijk te maken naar de Duits-Franse grens, de zogenaamde 'West-wall' of 'Siegfried Linie'. Aan weerskanten van de weg werden in bossen kampen voor proviandering van de troepen ingericht. In de buurt van Kastellaun werd een luchthaven gebouwd waarbij veel Keltische graven ontdekt zijn, waarvan de meeste verwoest werden.

Neumagen-Dhron

Bus Met bus 304 via Wittlich naar Merschbach vv en 333 via Bernkastel Kues naar Trier.

Accommodatie In en rond Neumagen-Dhron is keus te over aan hotels, pensions, appartementen. De Moezel is zeer populair bij toeristen. Als kampeerder kun je terecht bij *Camping Neumagen*, Moselstraße 22, www.campingneumagen.de. Een prachtig kampeerterrein direct aan de Moezel. Ook geschikt voor campers en caravans. Op de camping is onder meer een kleine supermarkt aanwezig met elke dag verse broodjes en een restaurant met terras.

Eten en drinken In Neumagen-Dhron is meer dan voldoende aanbod om een lekker hapje te eten en dat vergezeld te laten gaan van een goed glas (Moezel-)wijn.

VVV Romerstraße 137, www.neumagen-dhron.de.

Een sprookjesachtige rivier

Uitzicht over de Rijn bij Oberwesel vanaf het terras van het Günderodehaus

Als de indrukwekkende Rijn bij Bingen de uitlopers van de Hunsrück binnenstroomt heeft zij al twee-derde van haar 1233 km lange reis naar de Noordzee afgelegd. De Rijn stroomt langs de Hunsrück door een landschappelijk sprookjesachtig gebied. In dit Rijndal stroomt de rivier langs Oberwesel, St. Goar (bekend van de Loreley) en Boppard totdat de Rijn bij Koblenz samen-vloeit met de Moezel en daarmee het meest noordelijke punt van de uitlopers van de Hunsrück bereikt.

Bingen am Rhein

In het **Rijndal** ligt **Bingen am Rhein** (7600 inw.) aan de zuidzijde van de monding van de rivier de Nahe op het kruispunt van vier wijnregio's. De stad is bekend als de toegangspoort tot het Unesco-werelderfgoed *Oberes Mittelrheintal*, dat loopt van Bingen tot Koblenz.

Karakteristiek voor Bingen is het beeld van de 15de-eeuwse *Burcht Klopp* met op de achtergrond de *Scharlachsberg* met de *Kaiser Friedrich Turm* (uit 1888). De Scharlachsberg ligt op een langeafstandsroute die gewijd is aan het industrieel erfgoed tussen de Rijn en de Main. De Burcht Klopp is gebouwd op Romeinse fundamenteën, vele malen verwoest en nu een goed streekrestaurant. Op de binnenplaats vinden er in de zomer openluchtvoorstellingen plaats.

Bingen is een wijnstad en kent een aantal leuke wijnevenementen. Je kunt met een huifkar langs de beste wijngaarden van Bingen gaan, waarbij je ook een bezoek brengt aan de uitkijktoren op de Scharlachhof, met adembenemend uitzicht. Onderweg krijg je wijn en hapjes geserveerd en eenmaal terug op het wijn-goed waar je begonnen bent wacht je een leuke wijnproeverij. De rondrit duurt ongeveer 4 uur en je kunt van mei tot oktober met de huifkar mee.

Muizentoren

Het is in Bingen een komen en gaan van schepen. De wijnoogst wordt hier verhandeld en in de drukke haven verscheept voor afvaart over de Rijn. Wandelend langs de mooie Rijnpromenade krijg je nog een beetje een beeld van hoe het hier vroeger aan toe ging. Je oog valt ongetwijfeld op een eilandje in de rivier met een eenzame toren. Deze **Muizentoren** (*Mäuseturm*) is vermoedelijk in de rode eeuw gebouwd op de resten van een Romeinse vesting.

Vanaf het eind van de 13de eeuw diende de toren als tolhuis van de burcht Ehrenfels aan de overkant van de Rijn. De Muizentoren dankt zijn naam aan een verhaal over een zekere bisschop Hatto die zich in de toren had teruggetrokken met enorme hoeveelheden graan die hij van de boeren had afgeperst. Toen men hem na een tijdje opzocht, trof men van de bisschop niet veel meer aan: hij was opgegeten door de muizen. De toren is verwoest in de Negenjarige Oorlog en in 1855 herbouwd. Sindsdien wordt hij gebruikt als signaaltoeren voor de scheepvaart.

Wil je zelf ook eens over de Rijn varen, maak dan in ieder geval een reis van Bingen naar Koblenz en laat je op die vaartocht vooral niet verleiden door de Loreley want je weet wat er dan gebeurt.

Museum am Strom-Hildegard von Bingen

In Bingen kun je niet om **Hildegard von Bingen** heen. Sinds 2008 staat er in Bingen, aan de Rijnpromenade, het **Museum am Strom** dat voor een belangrijk deel aan haar is gewijd. Daarnaast besteedt het museum ook aandacht aan de Romeinse tijd, de stadsgeschiedenis en heeft het een speciale afdeling 'Rijn-romantiek'. Het museum is gevestigd in de voormalige machinehal van een elektriciteitscentrale uit 1898. Hildegard von Bingen (1098-1179) leidde een door haarzelf gesticht benedictijnerklooster in Bingen en een zusterklooster in *Eibingen*. Zij is tegenwoordig vooral bekend als componist en mystica, maar ze was zowel schrijfster, theoloog, wetenschapper als filosoof, dichter en abdis van het nonnenklooster. Ze werd vereerd door het volk om haar visioenen en was adviseur van pausen, keizers en bisschoppen. Hildegard schreef – onder meer in Bingen – verrassende werken over onderwerpen als plantkunde, muziek en theologie. In 2012 werd ze heiligverklaard door paus Benedictus XVI en kreeg ze de eretitel van kerklerares.

Pelgrimsroute Hildegard von Bingen, een langeafstandspad

Museum am Strom Museumstraße 3 • di-zo 10-17 uur • €3 •
www.bingen.de/tourismus

Hildegard wandelingen

Ben je na je bezoek aan het museum gefascineerd geraakt door deze unieke vrouw dan kun je een stadswandeling maken van zo'n 5 km, die is uitgezet langs plekken die een rol speelden in haar veelbewogen leven.

Het vertrek en eindpunt van de wandeling is de parkeerplaats bij de veerpont Bingen-Rüdesheim am Rhein.

Ook in *Rüdesheim* kun je een Hildegard-wandelpad lopen. Deze wandeling is een kleine 7 km lang en voert door met wijnstokken begroeide heuvels en langs schitterende uitzichtpunten naar de parochiekerk van Eibingen en het zusterklooster van Hildegard von Bingen.

Deze wandelingen zijn 'klein bier' in vergelijking met de 137 km lange *Pelgrimsroute Hildegard von Bingen*. Deze route loopt van Bingen naar Idar-Oberstein en via de kloosterruïne Disibodenberg naar Sponheim en Niederhosenbach. De route eindigt weer in Bingen. Tijdens de route krijg je een veelheid aan informatie aangeboden over Hildegard en haar tijd. Naast informatieborden biedt de pelgrimsroute ook meditatieve borden met teksten van Hildegard die je kunnen inspireren bij een meditatie.

Veel plaatsen aan deze wandelroute hebben een treinstation, zodat je ook een deel van de wandeling kunt maken. Zie www.hildegardweg.eu.

Bingen am Rhein

Trein Bingen is uitstekend bereikbaar met de trein. De stad heeft drie stations: Hbf Bingen Bingerbrück (voor de internationale aansluitingen), Bahnhof Bingen-Stadt en Bahnhof Bingen-Gaulsheim.

Bus De busverbindingen zijn zowel binnen Bingen als in de regio goed geregeld. Voor bestemmingen buiten de regio zie: www.rnn.info.

Camping Voor campers is er bij Bingen aan de Rijn het *Wohnmobilpark Bingen*, Bingen-Gaulsheim, Ausserhalb 11, tel. +49 6721 153421, www.wohnmobilpark-bingen.de, (vanaf €7,50 per nacht). Het is een prachtige plek, gelegen op het kruispunt van vier regio's en hun wijnbouwgebieden: Rheinhessen, Nahe, Middenrijn en Rheingau, ingebed tussen de Rijn en de Rochusberg en grenzend aan het 'Natuur- en Vogelbeschermingsgebied' Rheinauen.

Eten en drinken Eten met uitzicht op wereldcultuurerfgoed is toch wel iets heel speciaals. En dat kan bij *Zollamt*, Hafenstraße 3, Dit restaurant, gevestigd in het oude tolkantoor van Bingen, heeft een prachtig terras aan de zogenaamde 'cultuuroever' van Bingen met direct zicht op onder meer de Muizentoren, Rüdesheim en de burcht Ehrenfels. Echt spectaculair, vooral bij zonsondergang. Het restaurant is dagelijks geopend vanaf 11 uur en op zo vanaf 10 uur.

VVV Rheinkai 21, tel. +49 6721 184205, www.bingen.de/tourismus.

Emmelshausen

De spoorlijn van Simmern naar Boppard werd in augustus 1908 geopend en was een waar bravourestuk. Het traject gaat door vijf tunnels en over twee viaducten en is de steilste spoorlijn ten noorden van de Alpen. Het gebied ligt precies tussen de Moezel en de Midden-Rijn en is betoverend mooi.

In 1983 werd het personenvervoer tussen Simmern en Pfalzfeld stilgelegd en vijf jaar later werd het spoortraject tussen Simmern en Emmelshausen afgebroken.

Dit traject is nu gedeeltelijk als fietspad ingericht.

Het is mogelijk om een uitstekend bewegwijzerde **Hunsrückbahn-wandeling** van 16 km te maken. De start is vanaf het station in **Emmelshausen** (4700 inw., 43 km ten NW van Bingen) en eindigt in *Boppard*, waar voldoende mogelijkheden zijn om weer naar Emmelshausen te komen.

In Emmelshausen ligt ook het **Hunsrück-Treinmuseum**. In een oude goederenloods direct naast het station hebben treinliefhebbers een unieke expositie over de Hunsrück-spoorbaan ingericht. Naast uniformen, lampen en spoorwegsignalen vind je hier onder meer de fluit van een stoomtrein, zitbanken, een modelspoorbaan die de spoorwegsituatie in Emmelshausen in de jaren '60-'80 van de vorige eeuw weerspiegelt en een zelfgemaakt treinkaartenloket. Ook het oude seinhuisje is weer in gebruik genomen. En passant kom je nog het één en ander te weten over de geschiedenis van Emmelshausen, die nauw verwant is met de aanleg van de spoorbaan.

Hunsrück-Treinmuseum Bahnhofstraße 5 • mei-okt zo 9.30-12.30 uur • €2
• www.museum.lochris.de

Emmelshausen

Bus snelbus 610-Koblenz-Emmelshausen-Flughafen Hahn, regiobus 620-Koblenz-Emmelshausen-Simmern

Wandelen Op www.boppard-tourismus.de kun je de flyer downloaden van de Hunsrückbahn-wandeling. Een rondwandeling van 8,5 km door de Ehrbachklamm bij Boppard is ook zeer de moeite waard met haar prachtige uitzichtpunten, burchten en molens.

WV www.boppard-tourismus.de.

Decor van oeroude sagen en heldendichten

Windklang op de top van de Erbeskopf

Het dichtbeboste Hochwald met de hoogste bergtop in Duitsland ten westen van de Rijn, de Erbeskopf (818 m), zou het decor van sagen en heldendichten kunnen zijn. Zoals een scène uit het beroemde Nibelungenlied, waarbij Hagen von Tronje in opdracht van Brunhilde Siegfried versloeg. Bewijs is hier echter niet voor. Aannemelijk is dat, zoals praktisch in alle sagen en heldendichten, de fantasie van de 12de-eeuwse dichter de werkelijkheid naar zijn schrijvershand zette. De dichter heeft de plek waar het verhaal zich afspeelt heel bewust niet nader omschreven, zodat het overal kan zijn. Maar wie het Hochwald beter leert kennen, zelf ervaart hoe de herfstsluiers een bijzondere sfeer creëren of hoe het voorjaar het bos betovert met haar vrolijke levenslust, die kan fantaseren dat de dichter deze omgeving in zijn hoofd gehad moet hebben toen hij het Nibelungenlied schreef.

In het Hochwald zijn twee plekken die verwijzen naar het Nibelungenlied: de Siegfriedbron en een vijver die ontstaan zou zijn uit de stroom vergoten tranen van de mooie Krimhild toen ze hoorde dat haar geliefde Siegfried vermoord was.

We focussen in dit mysterieuze landschapsgebied vooral op de restanten van de Kelten, Romeinen en de middeleeuwen: Hermeskeil, Grimburg, Hinzert (concentratiekamp Nacht und Nebel), de Keltenring bij Otzenhausen, het luchtkuuroord Thalfang (met Burg Dhronecken), de Frauenburg (van Loretta

Gräfin von Sponheim) en de St. Wendel-regio in Saarland.

Hermeskeil en omgeving

Hermeskeil (5700 inw., 36 km ten ZO van Trier) is de grootste plaats van het **Hochwald**. Het is een rustige plek te midden van prachtige beuken- en dennenbossen in het *Natuurpark Saar-Hunsrück* en een prima uitgangspunt voor wandelingen in de omgeving.

Ooit lag de stad op een kruispunt van twee handelswegen die al in de Bronstijd bestonden.

Een bezoek aan het **Hochwaldmuseum** is de moeite waard als je geïnteresseerd bent in hoe er in vroeger tijden in Hermeskeil en omgeving geleefd werd. Wil je meer zien van het stadje dan is de beeldenroute een leuke manier om Hermeskeil te leren kennen. Er zijn drie routes met elk hun eigen beelden, fontein en geschiedenis. Een plattegrond is verkrijgbaar bij de VVV.

 Hochwaldmuseum Trierer Straße 49 • di-vr 10-12 en 14-17 uur, za en zo 10-17 uur • €3 • www.hochwaldmuseum.de

Flugausstellung

De **Flugausstellung** (*Vliegtuigpark*) ligt 4,5 km ten N van Hermeskeil en toont meer dan honderd vliegtuigen, waaronder oude modellen van Lockheed, Dakota, Fokker en Hawker.

Aan boord van een nagemaakte Concorde kun je een kopje koffiedrinken.

 Flugausstellung Habersberg 1 • apr-nov 10-17 uur • €10 • www.flugausstellung.de

Grimburg

Bij **Grimburg** (500 inw., 8 km ten ZW van Hermeskeil) ligt de ruïne van de vorstelijke **burcht Grimburg**. Eind 12de eeuw werd deze burcht gebouwd om de bezittingen van het keurvorstendom Trier te beschermen tegen het sterke verlangen van de adellijke familie von Sponheim steeds meer grond te verwerven. De Grimburg werd tijdens de Negenjarige Oorlog bijna volledig verwoest door de Franse troepen en niet meer opgebouwd. Alleen de *Grimburger Hof*, lageregelegen dan het kasteel, heeft de tand des tijds doorstaan en is tegenwoordig een restaurant en informatiecentrum.

De ruïne is op basis van oude plattegronden deels opnieuw opgebouwd en indrukwekkend genoeg om te bezoeken en te genieten van het prachtige uitzicht over het Schwarzwälder Hochwald tot ver in het Saarland. De Grimburg is tijdens de zomermaanden dagelijks vrij toegankelijk.

In Grimburg is het **Burcht- en Heksenmuseum** gevestigd in een volledig geres taureerde boerderij uit de 18de eeuw. Het museum geeft een beeld van de regionale geschiedenis, die verweven is met de geschiedenis van de burcht, en dan vooral van de heksenvervolging in de regio. In de 16de en 17de eeuw was de burcht het schouwtoneel van meerdere heksenprocessen.

 Burcht- en Heksenmuseum Hauptstrasse 16 • apr-okt za en zo 14-17 uur, nov-mrt zo 14 tot 17 uur • gratis • www.burg-und-hexenmuseum.de

Kell am See

De *Keller Stausee* bij **Kell am See** (2000 inw., 6 km ten W van Grimburg) trekt veel bezoekers. Populaire activiteiten zijn kanovaren, waterfietsen, vissen of wandelen over de weg rond het meer. In het avonturenbos is een klimparcours uitgezet waar je via meer dan twintig stations, tussen 5 en 14 m hoog, van boom tot boom kunt klimmen. Kinderen vanaf 4 jaar kunnen met speciale begeleiding al meedoen.

Concentratiekamp Nacht und Nebel

Monument voor het concentratiekamp SS-Sonderlager/KZ Hinzert

Bij **Hinzert** (8,5 km ten NW van Hermeskeil) ligt **SS-Sonderlager/KZ Hinzert**, het enige concentratiekamp in de Hunsrück. Het kamp werd in 1938 opgericht als een verzamelkamp waar burgers werden ondergebracht om werkzaamheden te verrichten aan de Westwall en de Reichsautobahnen. Het was oorspronkelijk een werk- en opvoedingskamp voor mensen die zich aan de *Arbeitseinsatz* hadden onttrokken, de zogenoemde werkweigeraars. Vanaf 1941 bracht men hier ook politieke tegenstanders van het Naziregime onder (de zogenoemde *Nacht und Nebel* gevangenen) om naast dwangarbeid een drie weken durend heropvoedingsprogramma te ondergaan.

De gevangenen werden extreem wreed behandeld en op een hongerdieet gezet. Ze mochten geen brieven schrijven of ontvangen, hun familieleden mochten niet weten waar ze verbleven en werden bij het overlijden niet op de hoogte gesteld. Tussen 1939 en 1945 zijn verzetsmensen uit Frankrijk, België, Luxemburg, Nederland en Noorwegen hier op gruwelijke wijze om het leven gekomen. Een exact aantal is lastig te noemen omdat er nog steeds weinig bronnen bekend zijn. In 2005 is er een herdenkingsmonument van kruisen opgericht en tien jaar later een bijzonder documentatie- en tentoonstellingsgebouw. Vooral dit gebouw intrigeert. Het is een anomalie in het landschap, gemaakt van roestig staal.

 SS-Sonderlager/KZ Hinzert di-vr 9-13 en 14-17 uur, zo 14-17 uur • gratis • www.gedenkstaette-hinzert-rlp.de

Otzenhausen

Bij **Otzenhausen** (9 km ten Z van Hermeskeil) ligt de imposante **Keltische Ringwal**. De wal werd gebouwd rond 450 v. Chr. en omvat een gebied van ongeveer 19 ha. Het is één van de grootste verdedigingswerken uit de tijd van de Keltische beschaving. De ringwal bestaat uit enorme, los op elkaar liggen rotsblokken. De muur heeft een lengte van 2210 m, is 10 m hoog en loopt taps toe van 41 m breed aan de basis tot 10 m aan de bovenkant. De nog steeds imponerende muur vormt een teken van de macht en rijkdom van het Keltische volk. In de 2de en 1ste eeuw v. Chr. had de nederzetting bijna de omvang van een stad. Tegenwoordig ligt het gebied voor een deel verborgen onder oude beuken. Op de weg naar de ringwal is een wandelroute uitgezet. Op informatieborden krijg je uitleg over de Keltische nederzetting die ooit achter de ringwal gevestigd was.

Aan de voet van de berg is een **Keltenpark** ingericht waar je een indruk krijgt van leven en werken van de Kelten.

 Keltenpark Trierer Straße 5 • eind mrt-eind okt do-za 13-18 uur, zo 10-18 uur • €2,50 • www.keltenpark-otzenhausen.de

Hermeskeil en omgeving

Accommodatie In Neuhütten (7 km ten ZO van Hermeskeil) kun je een prima kamer boeken bij *Hotel Der Tempel*, Saarstraße 2, tel. + 49 6503 7669, www.le-temple.de, €50. Een elegant modern hotel (sinds 1992), gelegen aan de rand van het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald met een uitstekend gourmet restaurant en fijne, rustige kamers. Ook een prima uitgangspunt voor wandelingen en fietstochten.

Eten en drinken In Hermeskeil vind je restaurants uit de 'hele wereld', van Aziatisch, Grieks en Italiaans tot Spaans, fastfood en natuurlijk de lokale Duitse keuken. Ook is er een ruime keuze aan cafés en koffiehuisen. Populair bij vooral sportliefhebbers is *Cafe Bistro Mythos*, Langer Markt 1. Mythos heeft een uitgebreide drankenkaart en je kunt er darten. Het café is een leuke 'après-ski-bestemming' of gewoon voor een avondje ontspannen.

VVV Langer Markt 30, apr-sep ma-vr 10-12 en 14-17 uur en okt-mrt ma-do 10-12 en 14-17 uur, vr 10-12 uur, www.hermeskeil.de.

Thalfang am Erbeskopf

Thalfang am Erbeskopf (1900 inw., 16 km ten N van Hermeskeil) ligt midden in het Natuurpark Saar-Hunsrück en het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald aan de voet van de 818 m hoge **Erbeskopf**. Mede dankzij de mooie, hoge ligging (450 m) en de gezonde zuivere lucht is het een populair luchtkuuroord. In 633 werd het dorpje voor het eerst genoemd als eigendom van het benedictijnerklooster, later van de abdij St. Maximin bij Trier. In 1635 vernietigden de Keulse troepen het dorp tijdens de Dertigjarige Oorlog volledig.

Wandelen, fietsen en wintersport

Tegenwoordig is Thalfang vooral uitgangspunt en verblijfplaats voor de actieve toerist. Het langeafstand pad *Saar-Hunsrück Steig* loopt over de Erbeskopf. Meerdere thema-wandelwegen starten vanaf de Erbeskopf bij het *Hunsrückhaus*, zoals de *Gipfelsteig*, met een korte route van 4 km en een langere van 8,5 km.

En de doorkronkel *Gipfelrauschen* met als letterlijk-hoogtepunt (816 m) onder meer het kunstwerk *Windklang* waarop je een fantastisch uitzicht hebt. Dit beeldhouwwerk, tevens uitzichtplatform, is ontworpen door Cristoph Mancke en toont op indrukwekkende wijze een samenspel van natuurlijke elementen (wind, water, aarde en zon), tonnen staal en een houten ‘verpakking’. Deze combinatie zorgt als je goed luistert voor een geheel eigen geluid, dat ook weer anders klinkt bij storm dan bij regen. De Windklang maakt deel uit van een beeldenroute die uitgezet is op de top van de Erbeskopf.

Bijzonder is ook het *blotevoetenpad* van 2,5 km lang (heen en terug) over gras, weilanden en enkele beken waar je doorheen moet waden. Het is goed voor zowel de geestelijke als lichamelijke gezondheid van jong en oud. De natuurlijke voetreflex stimuleert de gezondheid van je voeten, het doorbloedingssysteem van je lichaam en activeert het immuunsysteem. Het blotevoetenpad start aan de Saarstraße 8, vlakbij het zwembad en gezondheidscentrum van Thalfang. In de omgeving zijn drie afwisselende mountainbike-routes uitgezet, zogenaamde *Rad-Aktiv-Routen*.

In de winter is de Erbeskopf een aangenaam ski- en rodeloord en ‘s zomers is er een rodelbaan. Plezier gegarandeerd. Met een lengte van 1365 m en een hoogteverschil van 106 m zal het gegil niet van de lucht zijn. Openingstijden zijn afhankelijk van het weer.

Dhronecken

De burcht **Dhronecken** (7 km ten Z van Thalfang) ligt mooi tussen de heuvels en een snelstromende beek. Van de burcht, gebouwd rond 1300, is slechts een hoektoren over die je kunt beklimmen. Na verwoestingen door Keulse, keizerlijke en Franse troepen zijn op de restanten van de burcht woonhuizen gebouwd en een groter huis dat het kasteel genoemd wordt en waar een boswachterij in is gevestigd.

Thalfang am Erbeskopf

Accommodatie Een geweldig hotel om te verblijven is *Bahnhof Thalfang*, Charlottehöhe 1, tel. +49 6504 9569330, www.bahnhof-thalfang.de, €57. De naam zegt het al: je logeert in het voormalige station, gelegen onder het groen. Het hotel heeft moderne, lichte en origineel ingerichte kamers.

Eten en drinken Het is goed eten en drinken in de voormalige stationsrestaurantie, nu onderdeel van het hotel-restaurant *Bahnhof Thalfang*. De keuken gebruikt vooral seizoensproducten uit eigen streek en ook vegetariërs komen hier aan hun trekken. De wijnkaart is zeer uitgebreid, met uiteraard een ruime keuze aan regionale wijnen.

VVV Meer informatie: www.erbeskopf.de/tourismus.html.

Frauenburg

Het kasteel Frauenburg in **Sonnenberg-Winnenberg** (500 inw., 40 km ten O van Hermeskeil), ligt aan de bovenloop van de Nahe in een schilderachtig natuurgebied. Wandel op je gemak naar de burcht en geniet van het mooie uitzicht vanaf de 33 m hoge burchttoren. Je kunt ook een 'droomkronkel' wandelen rondom de burcht. De route is 12 km lang. 's Avonds is de burcht mooi verlicht.

Frauenburg werd in 1320 door de graven Von Sponheim gebouwd en was vanaf 1331 tot haar dood het woonhuis van Loretta von Sponheim. In 1673 werd de burcht verwoest door troepen uit Lotharingen en is sindsdien niet meer bewoond. Desondanks is de Frauenburg één van de best onderhouden burchten in deze landstreek en verdient alleen al vanwege de getuigenis van middeleeuwse machtspolitiek je aandacht.

Spot niet met Loretta von Sponheim

*Strijd om grond was in de middeleeuwen aan de orde van de dag. Een beroemde episode uit 1328 tussen aartsbisschop Balduin en **Loretta von Sponheim** getuigt hiervan. Nadat Loretta jong weduwe werd met drie jonge zonen, kreeg zij de taak zorg te dragen voor het graafschap van Sponheim Starkenburg. Dat deed ze toegewijd en met stevige hand. Balduin, aartsbisschop van Trier en broer van de keizer, was één van de machtigste mannen van het Rijk. Hij wilde zich het graafschap van een ogenschijnlijk zwakke vrouw toe-eigenen. Maar hij verkeek zich volkomen op Loretta, die hem tijdens een tochtje over de Moezel naar Koblenz in 1328 gevangen liet nemen.*

Loretta werd vanwege deze daad in de ban gedaan door de keizer en geëxcommuniceerd door de paus. Zij trok zich hier echter niets van aan en ging haar eigen weg. Ze hield vast aan haar claim op de bezittingen van het graafschap en Balduin moest uiteindelijk een acte van boetedoening tekenen, en zijn claim op het graafschap inslikken. Ook moest hij los- en smartengeld aan Loretta betalen. Van het geld liet Loretta de Frauenburg opknappen en verbouwen tot woonkasteel. De excommunicatie werd in 1330 opgeheven nadat Loretta op blote voeten en met een grote kaars in haar handen, voor de hele gemeente in de dom van Trier 'haar schuld' voor de ontvoering van de aartsbisschop van Trier had bekend.

Frauenburg

Wandelen Wandeling rond de burcht:

www.saar-hunsrueck-steig.de/traumschleifen/graefin-loretta.

St. Wendel en omgeving

Aan de zuidwestelijke grens van de Hunsrück stroomt de Saar. **St. Wendel** (26.000 inw.) ligt in het Natuurpark Saar-Hunsrück en gedeeltelijk in het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald.

Ga op ontdekkingsreis naar het verleden van deze regio, want ook hier heeft de geschiedenis zijn sporen nagelaten. Een uitstapje in de omgeving is eveneens de moeite waard. Je bent al snel bij de burens in Frankrijk of Luxemburg.

Van oeroude bewoning getuigt een Keltische menhir uit het neolithicum in *Walhausen*. In *Wareswald* bij Tholey zijn een belangrijke Romeinse nederzetting en restanten van een badplaats gevonden. De *Wendelinusbasiliek* in *St. Wendel* behoort tot de mooiste laat-gotische kerken in het Saarland. Diverse burchttorens, zoals in *Nohfelden* en *Eisweiler*, zijn het bewijs van statige bezittingen uit de middeleeuwen en later.

Van St. Wendel naar het Bostalmeer loopt de *Straße der Skulpturen*, een 17 km lange beeldenroute langs hedendaagse kunst. In 1979 werd de route officieel geopend met de onthulling van het beeld *Liefdestroon* van Leo Kornbrust en een sculptuur van Franz Xaver Ölzant. Sindsdien hebben vele kunstenaars uit binnen- en buitenland een totaal van 58 werken gemaakt.

Stadjes als *Freisen* (met 470 m de hoogste gelegen stad van het Saarland), *Namborn* (met de Liebenburcht uit 1200), *Oberthal* (bekend om zijn rode krijtsteen) en *Tholey* (met het oudste klooster op Duitse bodem) zijn zeker een bezoekje waard. Bij *Nohfelden* (22 km ten ZO van Hermeskeil) ligt de *Bostalsee*, een stuwmeer met veel recreatiemogelijkheden.

Bostalsee

De **Bostalsee** ontstond in 1979 toen er een dam van 500 m lang werd aangelegd ten behoeve van de opwekking van elektriciteit. Tegenwoordig is het meer vooral bedoeld voor recreatie en het zuidwestelijk deel is een natuurreserveaat. Het is een heerlijke plek met twee grote zandstranden om te genieten van de zon, beachvolleybal te spelen of zandkastelen te bouwen.

Op het meer kun je waterfietsen, surfen en zeilen. Rondom het meer zijn wandel- en fietsroutes uitgezet. Het Bostalmeer biedt ook plaatsen van rust voor hen die in de stilte van de vroege ochtend aan of op het water willen genieten. Het meer heeft een eigen jachthaven. Behalve watersport biedt het Bostalmeer de mogelijkheid tot nordic walking, tennis & squash, golf, ballon- en zweefvliegen en nog veel meer.

St. Wendel

Trein Station aan Mommstraße 2. De RE3 van Frankfurt am Main, Mainz Hbf of Saarbrücken Hbf, stopt in St. Wendel evenals de RB73 van Neubrück via Türkismühle, St. Wendel, Neunkirchen naar Saarbrücken.

Bus St. Wendel ligt als een spin in het web van buslijnen. Informatie www.saar-mobil.de en www.vlexx.de. Informatie over busvervoer in Saarland: www.saarfahrplan.de.

Camping *Campingplatz Bostalsee*, Am Campingplatz, heeft prachtige plekken voor kampeersers, caravans, en campers. Ook kun je er een caravan huren. De camping beschikt onder meer over een eigen restaurant *Dionysos-der Grieche am See*, een sauna, kinderspeelplaatsen, een sportveld en een midgetgolf.

Eten en drinken Er staan 35 verschillende soorten *Flammkuchen* op het menu *Flammkuchenbistro am Dom*, Balduinstraße 36, Fußgängerzon. Flammkuchen is een typisch Duits gerecht dat qua uiterlijk wel wat van een pizza heeft maar qua smaak en textuur toch echt heel anders is. Daarnaast kun je er ook 'gewoon' pizza eten, salades, er is een vegetarisch menu en op do en za is het 'all you can eat'.

VV Am Seehafen 1, www.bostalsee.de.

Landschap

Het Hahnenbachtal bij Bundensbach met uitzicht op de Schmidtburg (voorgond) en de Keltische nederzetting

De Hunsrück maakt geologisch deel uit van het grote Midden-Europese gebergte, waartoe ook het Rijnlands Leisteentplateau behoort en verder middelegebergtes als Taunus, Westerwald, Sauerland, Eifel en Ardennen.

Door zijn geografische ligging is de Hunsrück een van de aantrekkelijkste middelgebergtes in Duitsland. Aan de voet van het gebergte slingeren de rivieren de Moezel en de Nahe. De Saar sluit de Hunsrück in het westen af en in het oosten vormt de Rijn de grens. In alle rust, ver van steden en industrie, biedt het ongerepte landschap een aangename afwisseling van schaduwrijke bossen, velden in bloei, diepe rivierdalen en zacht glooiende heuvelruggen met weidse uitzichten. Op de akkers wordt voornamelijk rogge, tarwe, maïs en koolzaad verbouwd en op de intieme weiden lopen de koeien rustig te grazen. Daarnaast biedt het landschap zo goed als verborgen hoogveen-gebieden met eeuwenoude zachte berken en indrukwekkende rotsformaties van kwartsiet.

Bossen, vlakten en dalen

De Hunsrück kent drie landschapstypen: de bosrijke hoogste delen met het *Soonwald*, *Idarwald* en *Hochwald*, de vlakten daaronder waar akkerbouw het beeld bepaalt en tot slot de diep ingesneden dalen met snelstromende beken en weiden die gebruikt worden voor de extensieve veeteelt.

Tot de grootste beken behoren de *Immerbach*, de *Kellenbach* die overgaat in de *Hahnenbach*, de *Guldenbach*, de *Baybach*, de *Flaumbach*, de *Dhron* en de *Ruwer*. Het is daarom niet verwonderlijk dat de Hunsrück natuurparken heeft: het

Natuurpark Saar-Hunsrück, het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald en het Natuurpark Soonwald-Nahe.

Het overgrote gedeelte van de natuurparken bestaat uit bos.

Het Saardal vormt een ander landschap. Op de hellingen wordt wijnbouw bedreven, de valleien hebben weilanden, en op de bergplateaus, die vooral uit schelpkalk bestaan, is intensieve akkerbouw.

Edelstenen en leesteen

Door de geologische geschiedenis van het gebied (prehistorische zee, vulkanen, lavastromen, plooiën en schuivende aardkorsten) ontstond een reeks van mineralen die de basis vormden van een edelsteenindustrie die zich vanaf de middeleeuwen in de Hunsrück ontwikkelde.

Idar-Oberstein is hiervan het centrum. In het Hunsrück-Nahedal kun je de 30 of 48 km lange *Deutsche Edelsteinstraße* rijden. Deze verbindt alle plaatsen met elkaar die iets van doen hebben met de verwerking van edelstenen. Een werkelijk prachtige route om te rijden. Meer informatie over de Edelsteinstraße vind je op www.edelsteinland.de.

Klimaat

Klimaat Mainz

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Max. temperatuur	2	5	9	14	19	22	24	23	20	14	8	3
Min. temperatuur	-2	-1	1	5	8	12	13	13	10	6	2	-2
Uren zon per dag	1	3	5	7	7	7	7	7	5	3	2	1
Dagen met neerslag	16	13	15	15	16	15	14	14	13	13	15	16

bron: www.klimaatinfo.nl

De genoemde temperaturen (in °C), dagen en uren zijn gemiddelden per maand.

De Hunsrück heeft een gematigd zeeklimaat dat onder de invloed staat van de Noordzee en de Atlantische Oceaan. De zomer heeft meestal de natste maanden van het jaar, er valt in deze periode gemiddeld zo'n 60 tot 80 mm aan neerslag. In de winterperiode kan het 's nachts soms vriezen. Tijdens de wintermaanden valt de neerslag dikwijls in de vorm van (natte) sneeuw.

Flora en fauna

Afhankelijk van de oorsprong van de bodem en de klimatologische omstandigheden ontstonden er verschillende bossen in de Hunsrück. In de lage gebieden, in de buurt van water en vochtige groeiplaatsen vind je voornamelijk elzenbossen; op hoger gelegen gebieden de typische Hunsrücker veenbossen en de sparrenbossen. Deze laatste moeten echter wijken voor bossen die nauw verbonden zijn met de oorspronkelijke natuur. Dennenbomen zijn geplant door de mens en niet inheems.

Drogere, warmere streken zijn begroeid met verschillende varianten van eiken- en beukenbossen. Het grootste gedeelte bestaat echter uit gemengde beukenbossen. Vooral de zeer zeldzame rode beuk voelt zich goed thuis in deze streken en kan hier ongestoord heel oud worden.

De flora kent verder nog een aantal bijzonderheden, zoals de zonnedauw, een vleesetende plant. Ook wollegras, narcissen, orchideeën en het bekende genees-

krachtige kruid *Arnica montana* (valkruid) groeien in de beschermde zone van de natuurgebieden.

De natuurparken zijn leefgebieden voor veel inheemse dieren: zoogdieren zoals herten en wilde zwijnen, marters, vossen, dassen, bevers en vleermuizen, maar ook van een groot aantal zeldzame wilde katten. Daarnaast zijn er zeldzame en belangrijke vogelsoorten te spotten, waarvan er 29 op de lijst van bedreigde dieren staan. Onder de reptielen zijn de ringslang, de gladde slang, de kam-, de vinpoot-, de alpenwater- en de gladde watersalamander en ook de trage worm inheems. Amfibieën zoals vuursalamanders, de vroedmeesterpad, vuurbuikpad, de gewone pad, de rugstreeppad en ook de groene en de bruine kikker vind je met name in de valleien. Voor de natuurbescherming zijn vooral de kleinere soorten die op houtafval, heidevelden en open plekken leven van groot belang. 1400 soorten kevers en 1500 schimmels vinden hun leefgebied in (dood) hout en 16 soorten vleermuizen zijn afhankelijk van de holtes in dode bomen.

Bevolking

De regio Hunsrück-Nahedal is met haar ca. 132.000 inwoners een van de dunbevolktste regio's in de deelstaat Rheinland-Pfalz (Rijnland-Palts). De Hunsrück is een echte plattelandsregio. Er zijn zo'n vijfhonderd dorpen en een tiental grotere plaatsen die je nauwelijks 'stad' kunt noemen. Grote en levendige steden liggen vooral aan de randen van het gebied, zoals Mainz, Saarbrücken, Koblenz en Trier.

Vakwerk

De meest kenmerkende woningarchitectuur van Duitsland is het vakwerkhuis, waarvan het land er zo'n 2,5 miljoen telt. Ook in de Hunsrück is deze bouwstijl beeldbepalend. Vakwerkbouw was eeuwenlang populair in een groot deel van Europa en werd al toegepast door de Romeinen. Het was de goedkoopste manier van bouwen op plekken waar hout, wilgentenen en leem in overvloed waren. In Duitsland zijn nog veel historische vakwerkgebouwen te zien met name in de lagergelegen streken waar steen schaars was als vervangend bouw materiaal. Bij vakwerkmuren bestaat de dragende structuur uit houten balken en het geraamte uit horizontale en verticale balken met meestal ook diagonale balken erin verwerkt. Het bewerken van hout voor het skelet was een secuur werk. De vulling bestond uit een vlechtwerk van wilgentenen, eik, vuilboom of hazelaar dat bestreken werd met een mengsel van stro en leem. Later werden ook bakstenen als vulling gebruikt, al dan niet bepleisterd met kalk. Aanvankelijk bestond het dak uit stro totdat dakpannen van leisteen in gebruik kwamen en typerend werden voor het aanzicht van de Hunsrück. Oorspronkelijk waren de vakwerkgevels onopvallend in het landschap door de kleur van het gebruikte leem. Later werden de wanden witgekalkt en staken ze helder af tegen het balkenwerk en de omgeving. De meeste vakwerkhuisen die je nu nog kunt bewonderen stammen uit de tijd na de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) toen er ontzettend veel verwoest is in het toenmalige Duitsland en in de Hunsrück.

De aloude vakwerk-bouwtechniek wordt nu nog vooral toegepast bij restauratie van de historische panden.

In onder andere *Rhaunen*, *Sulzbach*, *Simmern*, *Gemünden*, *Idar-Oberstein*, *Kirn*, en langs de Moezel, de Saar en de Nahe vind je nog prachtige vakwerkhuisen. Wil je echter een mooi oud centrum zien met één en al vakwerk dat nog niet is platgelopen door de toeristen? Bezoek dan het intieme *Herrstein* in het hart van de Hunsrück of de parel onder de vakwerkstadjes: *Meisenheim*.

Kerken

Ravengiersburg met de kathedraal van de Hunsrück

Bijna alle steden en dorpen in de Hunsrück hebben wel een evangelische kerk (*Evangelische Kirche*) en/of een katholieke kerk (*Katholische Kirche*). Soms staan de kerken zelfs pal tegenover elkaar zoals in *Kirchenbollenbach*. Qua architectuur zijn het vooral de kerken met een soort puntmuts op de toren, die opvallen. De torens zijn een mengvorm van neoromaans (stevig) en neogotiek (puntig). Een van de meest indrukwekkende voorbeelden van dit type toren is die van de *Hunsrückdom*, de 'Kathedraal van de Hunsrück' in Ravensburg. Deze imposante kerk heeft zelfs twee 'puntmutsen'.

In de regio zijn slechts een paar synagogen bewaard gebleven waarvan die in *Laufersweiler* in de buurt van *Rhaunen* nog het meest authentiek is.

Geschiedenis

De Hunsrück is niet alleen de moeite waard voor natuurliefhebbers. Sporen van de Kelten en de Romeinen, de middeleeuwen en het 19de-euwse industrieel erfgoed vallen samen met de prachtige natuur. Dankzij de afgelegen ligging van met name het Nationaal Park Hunsrück-Hochwald zijn de archeologische getuigenissen van de aanwezigheid van de mens hier tot op heden goed bewaard gebleven.

Kelten

Rond 1000 v. Chr. vestigden zich in wat nu Duitsland is de Germanen in het noorden en de Kelten in het zuiden. Een groot aantal archeologische overblijfselen uit de Keltische tijd (vanaf de 7de eeuw v. Chr.), van graven tot burchten, is nog te bewonderen.

In de Hunsrück lag rond *Birkenfeld* het kernland van de Kelten. Dit was de tijd van de zogenaamde *oude Hunsrück-Eifel-Cultuur* (600-450 v. Chr.), waartoe bijvoorbeeld de grafinventaris van *Wickenrodt* bij *Bundenbach* behoort. De *jongere Hunsrück-Eifel-Cultuur* (450-250 v. Chr.) wordt gedocumenteerd door de beroemde vorstengraven van *Hoppstaedten*, *Siesbach* en *Schwarzenbach* met vondsten van de Etrusken en inheemse gouden voorwerpen. In deze tijd ontstonden ook de vluchtburchten en hooggelegen nederzettingen, omsingeld door wallen zoals de *Ringkopf* bij *Allenbach*, de *Wildenburg* bij *Kempeld*, de *Ringmuur* bij *Fischbach* en de Keltische burcht op de *Bremerberg* bij het stadsdeel *Kirn-sulzbach* van *Kirn*.

Vanaf 250 v. Chr. speelden de Trevieren een leidende rol speelde in de Hunsrück. Over deze Keltische stam en haar toenmalige leider Indutiomarus heeft Julius Caesar in zijn beroemde werk *de bello Gallico* (over de Gallische veroveringscampagne, 58-51 v. Chr.) uitvoerig geschreven. Naast kleine vluchtburchten, zoals de *Alte Burg* bij *Bundenbach*, zijn de Trevieren vooral bekend om hun *Ringwal* op de *Dollberg* bij *Otzenhausen*.

Romeinen

Langzaam maar zeker veroverden de Romeinen terrein op de Kelten. In 70 n. Chr. versloegen de Romeinen de Trevieren en Germanen bij *Rigodolum* (*Riol*). De Romeinen werden de nieuwe heersers in het gebied en lieten heel wat sporen na. Zo zijn in de bossen bij *Hermeskeil*, vlakbij de Keltische Ringwal, de resten van een Romeins militair kamp uit de tijd van de veroveringstochten van Julius Caesar (55-50 v. Chr.) gevonden; het is tot op heden het oudst bekende Romeinse legerkamp van Duitsland.

Aan het einde van de Gallische Oorlog waren hier duizenden Romeinse soldaten gestationeerd. Zij moesten de weerstand van de Treveri tegen Rome definitief breken. Hun nalatenschap, bestaande uit vuurplaatsen, resten van wijnamforen en opslagvaten, geeft een belangrijk inzicht in het dagelijkse kampeven.

De integratie in het Romeinse Rijk bracht de inwoners van de regio in eerste instantie weinig nieuws. De Keltische bevolking nam slechts langzaam de Romeinse gebruiken en tradities over. Wel vormde zich langs de belangrijkste handelswegen een netwerk van Romeinse nederzettingen.

Na de Gallische oorlog werd Trier, een nederzetting aan de Moezel, de belang-

rijkste plaats van de Romeinse provincie Gallia Belgica. In de derde en vierde eeuw n. Chr. groeide Trier (dan nog Treveris geheten) uit tot hoofdstad van het West-Romeinse Rijk. Het werd een residentie van de Romeinse keizers en werd wel het tweede Rome genoemd.

In de vijfde eeuw verplaatsten de Romeinen hun bestuur naar Milaan als gevolg van voortdurende aanvallen van Germaanse stammen uit het oosten. Dit betekende het einde van Trier als Romeinse keizersstad en het begin van het Groot Frankische Rijk in West- en Midden-Europa.

Middeleeuwen

De ineenstorting van het West-Romeinse Rijk in de 5de eeuw viel in de Hunsrück samen met een erosie van de bodem als gevolg van intensieve landbouw. Dit zou een verklaring kunnen zijn waarom de inwoners van de Hunsrückische hoogvlakte naar lagergelegen delen trokken. Pas vanaf de 11de eeuw werd de hoogvlakte weer door de mens bewoond. In 1074 noemde de stichtingsoorkonde van het klooster *Ravengiersburg* voor de eerste keer de naam *Hundesrucha* (Hunsrück).

In de late middeleeuwen vormde zich het huidige landschapsbeeld; er ontstonden marktplaatsen, steden en dorpen die aan de basis staan van de huidige structuur in de regio.

De Hunsrück was bestuurlijk een versplinterd gebied, opgedeeld tussen de Pfalzgraven aan de Rijn, de Aartsbisschop van Trier, en een groot aantal andere graven en kleine heersers die hun aanspraken op gebieden in de Hunsrück lieten gelden. De regio ligt niet voor niets bezaaid met ruïnes van burchten en kastelen.

Oorlogen en armoede

In 1618 brak in het Duitse Rijk de Dertigjarige Oorlog uit. De oorlog begon als een conflict tussen Bohemen (Tsjechië) en de Duitse keizer en eindigde als de eerste 'wereldoorlog', waar zelfs jonge kolonies bij betrokken werden. Hoofdpelers waren de Duitse keizer, de keizer van het Habsburgse Rijk en later ook Frankrijk, Zweden en Spanje, de Republiek der Nederlanden en Engeland. In de oorlog speelde religie een rol, maar ging het ook over politieke macht en gebiedsuitbreiding. De Hunsrück leed zwaar onder de oorlog. Hoewel slechts een doorgangsgedebied naar de echte slagvelden, is er veel vernietigd door op buit beluste soldaten en hun superieuren. In 1648 werd de Vrede van Westfalen gesloten waarbij Frankrijk als grote overwinnaar uit de strijd kwam.

De Negenjarige oorlog (1688-1697) is ook bekend onder de naam *Paltse Successie- of erfopvolgingsoorlog*. Het keurvorstendom van de Palts was een van de invloedrijkste gebieden in het Heilige Roomse Rijk. Na het overlijden van keurvorst Karel II van de Palts maakte de Franse koning Lodewijk XIV aanspraak op het strategisch gelegen vorstendom. Dit leidde tot een oorlog tussen de Fransen en de Liga van Augsburg, een verbond onder leiding van keizer Leopold van Habsburg (o.a. met Spanje, Engeland en de Nederlanden). Lodewijk werd op alle fronten tot staan gebracht en kreeg in het binnenland te maken met hongersnood en geldtekort. Voor het eerst stootte Frankrijk op zijn beperkingen, zowel te land als ter zee. Noodgedwongen ging Lodewijk akkoord met de Vrede van Rijswijk, waarbij hij bijna al zijn veroveringen opgaf. De Palts was echter geheel verwoest en haar bevolking gedecimeerd.

De 18de eeuw werd in de Hunsrück gekenmerkt door enerzijds grote armoede en

anderzijds voorzichtige aanzetten tot industrialisering die verder ging dan productie voor de lokale markt. De ertsmijnbouw speelde hierbij een belangrijkste rol.

Aan tal van rivieren en beken rookten de ovens en weerklonken de hamers. Hier werd ijzererts gesmolten en verwerkt tot ruw ijzer. De kopermijnbouw heeft tevens -tijdelijk- een belangrijke rol gespeeld. De enorme vraag naar houtskool werd voldaan door houtkap in de bossen van de regio. In Fischbach is nog een kopermijn te bezoeken.

Frans bezetting en emigratie naar Brazilië

Aan het einde van de 18de eeuw bezette Frankrijk een deel van de Hunsrück. Na de nederlaag van Napoleon bij Waterloo in 1815 werd het grootste deel van de Hunsrück toegevoegd aan het Koninkrijk Pruisen.

De armoede, die vooral de jaren 1815-1845 teisterde, was onder meer een gevolg van grote droogte en stijgende graanprijzen met als bijkomend gevolg hongersnood.

In 1822 wierf de Braziliaanse koning Peter I (van Portugese huize) kolonisten en soldaten in Duitsland om zo de strijd tegen de Spaanse overheersing met succes te voeren. Veel mensen uit de Hunsrück, het noorden van Saarland en de West-pfalz emigreerden naar Brazilië.

De Hunsrückers vestigden zich voornamelijk in de buurt van São Leopoldo in de staat Rio Grande do Sul. Rond 1848 vond de tweede grote emigratiegolf plaats naar Brazilië en Noord-Amerika. In veel Europese landen braken toen democratische en nationalistische revoluties uit tegen heersende elites.

Edgar Reitz, de regisseur van de *Heimattrilogie* over een familie in de Hunsrück, heeft met *Die Andere Heimat* de emigratiedroom vanuit de Hunsrück naar Brazilië op indringende en ontroerende wijze verfilmd.

Na de oorlog met Frankrijk in 1870-1871 verenigden de vele Duitse autonome gebieden zich onder Pruisische leiding tot het Duitse Rijk. Veel werkzoekenden vertrokken uit de Hunsrück naar het Ruhrgebied waar volop werk was. Zoals elders in West-Europa ontwikkelden zich langzaam maar zeker in de jaren tot de Eerste Wereldoorlog betere levensomstandigheden, door activiteiten van coöperaties, vakbonden en de kerk, zoals zuivelcoöperaties, postagentschappen en onderwijs voor volwassenen. Gevolg: meer mensen blijven in 'de Heimat'.

Twee wereldoorlogen en koude oorlog

De Eerste Wereldoorlog met haar nasleep van bezetting en hyperinflatie leidde in de Hunsrück tot massale werkloosheid. Het kwam hier echter niet tot al te grote politieke spanningen tussen communisten en 'bruinhemden' zoals elders in het Duits Rijk. De joden werden wel slachtoffer van de verslechterende economische situatie en net als elders organiseerden de Nazi's hier boekverbrandingen en werden joodse eigendommen tijdens de Kristallnacht vernield.

In 1938/1939 legde de Nazi bouwmaatschappij *Organisation Todt* op bevel van Hermann Göring in 100 dagen de 140 km lange Hunsrückhöhenstraße aan van Koblenz naar Saarland.

Na de Tweede Wereldoorlog creëerde de Franse bezettingsmacht in 1946 de deelstaat Rijnland-Palts, bestaande uit een samenraapsel van diverse Duitse provincies en bestuurlijke regio's. Saarland maakte daar geen deel van uit. Tussen 1946 en 1957 was dit gebied onder Frans bestuur. In 1957 werd het met de Bonds-

republiek Duitsland herenigd.

De bevolking had weinig op met de nieuwe deelstaat en organiseerde een tegenluid om de oude Pruisische en Beierse grenzen te herstellen. In 1975 werd er een referendum georganiseerd over de nieuwe deelstaat waarbij noch het noodzakelijke quorum, noch de meerderheid van de uitgebrachte stemmen werden behaald. Hierdoor heeft het land nog steeds de grenzen van 1946.

Tijdens de Koude Oorlog wemelde het in de Hunsrück van de militaire vliegvelden, munitieopslagplaatsen, commandoposten en raketbases. Als gevolg van het NATO-dubbelbesluit werden er in de jaren 1986 en 1987 96 kruisraketten met atoomkoppen in de Hunsrück geplaatst. In Bell vond op 11 oktober 1986 de grootste demonstratie uit de geschiedenis van de Hunsrück plaats. Ruim 2000 mensen (waaronder veel Hunsrückers) demonstreerden tegen de plaatsing van de kruisraketten. De kruisraketten werden in 1993 verwijderd. Tegelijkertijd werd de Amerikaanse militaire *Hahn Air Base* een burgerlijk vliegveld.

Duitse hereniging

De Duitse hereniging in 1990 heeft economisch gezien weinig invloed gehad op de Hunsrück. Het enige wat de inwoners er van merken is dat ze tot op heden meebetalen aan de wederopbouw van voormalig Oost-Duitsland. Veel is er in de 21ste eeuw niet veranderd in de Hunsrück, waar het wereldgebeuren zich tot nu toe vooral op de schermen van de tv's afspeelt. Opvallend is wel dat veel jongeren nog steeds – of weer – wegtrekken om elders werk te vinden en op latere leeftijd dikwijls terugkeren naar 'hun Heimat'.

Hunsrück van A-Z

Alarmnummers

Algemeen noodnummer: 112, politie: 110

Apotheken

Buiten de gewone openingstijden hangt er meestal een lijst op de deur van de Apotheek met een lijst van Nooddienst Apotheken.

Cultuur

Voor de bekende namen en grote tentoonstellingen moet je niet in de Hunsrück zijn. Koblenz, Trier, Saarbrücken en Mainz zijn echter nooit ver weg. Toch zal de cultuurliefhebber nog verbaasd zijn over het aanbod in deze regio. Van orgelconcerten op een beroemd Stummorgel, theaterevenementen en pop-, rock- en folkmuziek. Er is voor bijna elke smaak wel wat wils. Hoogtepunten zijn vooral de talrijke openluchtevenementen zoals de jazzdagen in Idar-Oberstein, het Altburg-Folkfestival met bands van over de hele wereld in Bundenbach, het Hexenrock-Festival in de buurt van Idar-Oberstein, kamerconcerten op kasteel Birkenfeld. Andere hoogtepunten zijn de jaarlijks theaterzomer op kasteel Oberstein in Idar-Oberstein en het Karl May Festival van het openluchttheater Mörschied. Kijk voor actuele data op de websites van de betreffende VVV.

Draisine-dagtour

Met een draisine, een spoorfiets, kun je een tocht van 20 tot 40 km over het stillegelegde spoor tussen Altenglan en Staudernheim mee maken. Er zijn 28 haltes waar je kunt stoppen om op adem te komen, waaronder het wonderschone Meisenheim. De terugkeer is met openbaar vervoer. Meer informatie over prijzen, soorten draisine en online boeken vind je op www.pfalznah.de.

Eten en drinken

In de meeste dorpen en stadjes is wel een café of restaurant waar je een hapje kunt eten of een glaasje kunt drinken. Wees echter niet verbaasd als ze gesloten zijn. Wil je graag uit eten reserveer dan van tevoren. Dan weet je zeker dat je terecht kunt. Ook de websites van de VVV's van het dorp of stadje waar je graag wilt eten hebben bijna altijd een overzicht van de lokale horeca. Wil je verantwoord en duurzaam eten kijk dan of het restaurant een vignet van *SooNahe* heeft. Je bent dan verzekerd dat je naar je wens eet en drinkt. De wijnfeesten in augustus, september en oktober zijn natuurlijk prima gelegenheden om de wijnen van de regio te proeven en er tegelijkertijd een hapje bij te eten.

Festivals.

Maart: *Soo-Nahe Paaslam-acties* in diverse restaurants, www.soonah.de.

April: *Zeller Schwarze Katz Festival*. Een wandelevenement in de wijnheuvels van Zell am Mosel.

Tweede helft mei: *deSchinderhannes Mountainbike-Marathon*, www.schinderhannes-mbt.org.

Juni: *Saar-Hunsrück-Steig wandelmarathon*, www.shs-wandermarathon.de.

Juni: Boogschieten en andere middeleeuwse spelen op burcht Baldenau, bij Mor-

bach-Hundheim.

Juli, augustus en september: de *Idar-Edelsteinmarkt* op de Schleiferplatz in Idar-Oberstein, www.edelsteinland.de.

Augustus, september, oktober: Wijnfeesten. Bijna elk zichzelf respecterend wijnstadje aan de Moezel, Rijn, Nahe, Glan, Saar organiseert wel een wijnfeest.

Houdt de borden langs de weg en de lokale pers in de gaten voor de actuele data.

November en december: *Weihnachtsmarkt* in veel dorpen en stadjes.

Fietsverhuur

Radsport Kipp, Koblenzer Straße 72, Simmern; *Fahrrad Binz*, Bopparder Straße 44-46, Kastellaun; *Meinhardt*, Hauptstraße 22, Sohren; *Fahrradservice Bad Sobernheim*, Nahestraße 42, Bad Sobernheim

Hunsrück voor kinderen

Klimbos

In de buurt van Kell am See is een avonturenbos ingericht met onder meer vier in moeilijkheidsgraad verschillende klimparcoursen door het bos en een klimwand. Kinderen vanaf 4 jaar kunnen met speciale begeleiding al meedoen. Kijk op www.erlebniswald-kell.de/kletterwald voor het gehele aanbod.

Wildparken

Het *Hochwildschutzpark* in Rheinböllen is een bijna 100 ha grote dierentuin waar kinderen op een bijzonder manier de natuur kunt ervaren. Zie verder onder Rheinböllen. Bij Kempfeld in het hartje van de Hunsrück is een soortgelijk park. Zie verder onder Kempfeld.

Zomerrodelen

Plezier gegarandeerd op de zomerrodelbaan op de Erbeskopf in Hilscheid. Zie verder onder Thalfang am Erbeskopf.

Geo-caching

Populair bij kinderen, jongeren en jong gebleven ouderen is het zoeken van geocaches met behulp van telefoon en social media. Ook in het Nationaalpark Hunsrück-Hochwald kun je op zoek naar geocaches. Een leuke en natuurvriendelijke manier om met je gezin een wandeling te maken. Kijk voor meer informatie op www.nationalpark-hunsruock-hochwald.de.

Kano- en kajakvaren

De Eiffel is bekend en geliefd bij kanovaarders. Bekend en druk. De Glan, de Nahe, en de Moezel hebben op dit gebied ook veel te bieden. De Glan is ook voor beginners goed bevaarbaar. De Nahe is slechts tot begin juni te bevaren. Daarna is de waterstand te laag. Bij Idar-Oberstein, afwaarts, blijft varen wel mogelijk. www.kanuverleih-glan.de, www.funtime-kanuvermietung.de, www.mosel-kanutours.de.

Markten

Vee- en jaarmarkten zijn al honderden jaren oud. In de Hunsrück is deze traditie op sommige plaatsen in ere hersteld.

De jaarmarkt in *Bell*, op de voorlaatste woensdag van juli de gemeente Bell, aan

de Hunsrückhöhenstraße (B 327). De Beller Markt is een van de grootste volksfeesten op de Hunsrück.

De veemarkt in *Kell am See*, tijdens de kermis van Kell eind augustus, met een diershow waarbij de beste en mooiste dieren van Kell am See een prijs krijgen. Bij vaklui heeft deze markt een goede naam.

De veemarkt in *Morbach-Merschied*, in het tweede weekeinde van september met een grote diershow waar veehouders hun aanbod presenteren. Tegelijkertijd met de diershow is er ook een markt met regionale producten. Meer informatie over deze en andere markten vind je op www.hunsruecktouristik.de.

In diverse dorpen en stadjes worden weekmarkten gehouden. Ook deze worden aangekondigd in de lokale pers en/of op billboards.

In de herfst zijn de herfstmarkten geliefd bij bewoners en toeristen en vanaf november de fraai aangeklede Kerstmarkten.

Overnachten

In de meeste dorpen en stadjes in de Hunsrück is wel een mogelijkheid om te overnachten. Adressen van hotels, pensions, vakantiewoningen, campings (ook voor caravans en campers), boerderijen en jeugdherbergen vind je per dorp of stad op de algemene website van de Tourist Information van de Hunsrück of de website van de plek waar je naartoe gaat. Online boeken kan bij www.hunsruecktouristik.de/unterkuenfte.

Ook websites en apps als www.booking.com, www.expedia.nl en www.airbnb.com hebben een ruim aanbod van accommodaties in de Hunsrück.

Paardrijden

Een aparte belevenis: met een paard over de Hunsrück rijden, slapen in een blokhut en leven met de natuur. Dat kan bij *Wanderreiten im Hunsrück*, een bedrijf van paardenliefhebbers in de buurt van Kirchberg met een uitgebreid dag tot midweek aanbod.

Meer informatie www.wanderreiten-hunsrueck.de.

Met je eigen paard dwars over de Hunsrück galopperen? Dat kan ook. De Hunsrück is hier goed op ingericht. Kijk voor uitgebreide informatie op www.hunsrueck-zu-pferd.net.

Reisdocumenten

Voor Duitsland heb je een geldig reisdocument (paspoort of ID-kaart) nodig, dat geldig is tijdens je verblijf.

Reizen naar de Hunsrück

Auto

De afstand met de auto van Utrecht naar Simmern bedraagt 370 km (via A67) of 376 km (via A2). Vanuit Brussel is de snelste route via de E40 en E42 309 km. De reistijd bedraagt 3-3½ uur. Veel steden hebben een milieuzone waarvoor je een milieusticker op je auto nodig hebt. Daarnaast kunnen steden voor bepaalde straten of wijken een verbod op dieselloertuigen instellen.

Trein

De treinreis van Utrecht naar Bingen (Rhein) Hbf via Düsseldorf, Frankfurt Flughafen en Mainz duurt ca. 4-5 uur. Enkele reis vanaf €89. Meer informatie: www.bahn.de, www.moselbahn.de, www.hahn-airport.de en www.rmv-bus.de.

Toeristische informatie

Veel regionale centra hebben een eigen Tourist Information. Hieronder de meer algemene adressen van de Tourist Information

Hunsrück-Touristik, Gebaude 663, Hahn-Flughaven, www.hunsruecktouristik.de

Mosellandtouristik, Kordelweg 1, Bernkastel-Kues, www.mosellandtouristik.de

Naheland-Touristik, Bahnhofstraße 37, Kirn, www.naheland.net

Tourist Information Zeller-Land, Rathaus, Balduinstraße 44. Zell/Mosel, www.zellerland.de

Vrije dagen

In de Hunsrück zijn de officiële vrije dagen:

Nieuwjaarsdag

Goede Vrijdag en Eerste en Tweede Paasdag

Dag van de Arbeid (1 mei)

Hemelvaartsdag, tevens Vaderdag

Eerste en Tweede Pinksterdag

Corpus Christi of Sacramentsdag (de rode dag na Pinksteren)

Dag van de Duitse Eenheid (3 oktober)

Allerheiligen (1 november)

Kerstmis (25 en 26 december)

Wintersport

Rondom de Erbeskopf (816 m) kunnen liefhebbers van de wintersport hun hart ophalen op twee kilometer pistes. Voor skiërs en snowboarders zijn er drie pistes en een oefenhelling. Ook zijn er twee rodelbanen en een speciale gezinspiste.

Dankzij de kunstmatige verlichting is het mogelijk om ook 's avonds te skiën. De plaatselijke skischool geeft voor beginners ski- en snowboardcursussen. Meer informatie www.edelsteinland.de.

Voor beginners of gezinnen met kinderen is het *Skigebied Dollberg* (570-695 m) in Neuhütten bij Hermeskeil een goed alternatief. Het gebied beschikt over 300 m ski- en snowboardpistes. Ook is er een rodelbaan. Bovendien zijn er langlauf-loipen uitgezet. Meer informatie vind je bij www.skiclub-dollberg.de of op www.hermeskeil.de.

Zwemmen, sauna, wellness

Hallenbad Aqua Fit, Laubacher Straße 42, Kastellaun

Freizeitbad Simmern, Schulstraße 16, Simmern

Panoramabad, Kloppchen 21, Emmelshausen

Freizeitbad Rheinböllen, Auf der Bell, 25, Rheinböllen

Freizeitbad Zeller Land, Am Schwimmbad1, Zell

Freibad Idarwald, Freibad, Rhaunen

Crucencia-Therme, Crucencia-Therme, Bad Kreuznach

Saunarium, Staudernheimer Straße 102, Bad Soderenheim

Moseltherme, Wildsteiner Weg 5, Traben-Trarbach

Register

A

Archeologiepark Belginum 25

B

Bundenbach 30

Altburg 31

Besucherbergwerk

Herrenberg 30

Fossilenmuseum 30

Schmidtburg 31

Bad Kreuznach 19

Bad Münster am

Stein-Ebernburg 20

Bad Sobernheim 17

Baldenau 23

Balduinseck 41

Bingen am Rhein 48

Muizentoren 49

Museum am Strom 49

Bingen, Hildegard von 49

Bollenbach 26

Connies Art House 26

Bostalsee 58

D

Dhron 45

Dhronecken 56

E

EdelsteinLand 12

Emmelshausen 51

Hunsrück-Treilmuseum 51

Erbeskopf 55

F

Fischbach 30

Kopermijn 30

Freilichtmuseum Bad

Sobernheim 17

G

Grimburg 53

Burcht Grimburg 53

Burcht- en Heksenmuseum 53

Gebroth 35

Frucht Kellerei Merg 35

Gehlweiler 23

Geierlay 42

Gemünden 35

Georg Bocking & Sohne 16

H

Hermeskeil 53

Flugausstellung 53

Hochwaldmuseum 53

Heimattrilogie 23

Herrstein 13, 28

Hinzert 54

SS-Sonderlager/KZ

Hinzert 54

Hochwald 53

Hunolstein 24

Hunsrück 7

Hunsrückbahn-wandeling 51

Hunsrückhöhenstraße 46

I

Idar-Oberstein 12

Deutsches

Edelsteinmuseum 13

Deutsches

Mineralienmuseum 13

Gottlieb

Edelsteen-belevingswereld 13

Industriemuseum Jacob

Bengel 13

Rotskerk 14

Idarwald 23

K

Kastellaun 40

Haus der regionalen

Geschichte 40

Haus Maull 40

Kirchberg 36

Heimathaus Kirchberg 37

Kell am See 54

Kempfeld 25

Kirn 15
 Kirner Privatbrauerei 16
 Koppenstein 35
 Kuuroorden 21

L

Laufersweiler 26
 Leisteen 32

M

Mastershausen 42
 Meisenheim 17
 Moezeldal 45
 Morbach 23
 Morsdorf 42

N

Neumagen-Dhron 45
   Ausoniusweg 46
   Heimatsmuseum 45
   Info-Pavillon
   Weinschiff 46
 Nahedal 12
 Nationaal Park
   Hunsrück-Hochwald 8
 Naturpark Saar Hunsrück 8
 Naturpark Soonwald-Nahe 9

O

Otzenhausen 55
   Keltenpark 55
   Keltische Ringwal 55
 Oberwesel 24

R

Rheinböllen 38
   Hochwildschutzpark 38
 Ravengiersburg 36
 Reitz, Edgar 23
 Rhaunen 24
 Rieslingwijn 18
 Rijndal 48

S

Stromberg 37
   Burcht Stromberg 38
   Burg Gollenfels 38
   Heimatsmuseum Stromberg 38
   Stromburg Schindeldorf 38
 Sonnenberg-Winnenberg 57
   Frauenburg 57
 Schinderhannes 29
 Schloss Daun 16
 Simmern 23
 Soonwald 35
 Sponheim, Loretta von 57
 St. Wendel 57
 Sulzbach 27

T

Thalfang am Erbeskopf 55

W

Wederath 25
 Wildenburg 25
 Wildfriegehege Wildenburg 26

Over de auteur

Annemieke Lobbezoo

Lobbezoo is (film-)historicus en sinds 2014 freelance auteur. Voor Odyssee reisgidsen schreef zij de gids over Dubrovnik. In eigen beheer publiceerde zij onder meer twee boeken over haar hond en coaching, over varen met haar eigen boot in de regio Delfland en Westland en een wandelgids over Franz Kafka in Praag. Voor de Stedenman maakte zij content voor de websites over Den Haag, Venetië en Brussel en zij schrijft ook blogs over onder meer werken en leven in de Hunsrück.

Over Odyssee Reisgidsen

De serie Odyssee Reisgidsen serie ging in 1988 van start. De eerste gids was *Griekenland*, een jaar gevolgd door *Portugal*. Daarna verschenen er tot 2002 circa dertig titels, waarvan Bartho Hendriksen en Leo Platvoet de meeste schreven.

Gidsen op maat

In 2007 begonnen zij met het actualiseren en digitaliseren van de Odyssee Reisgidsen. Twee jaar later ging de Odysseewebsite met een pilot van start: de reiziger kon zijn of haar eigen gids samenstellen en kreeg die meteen als een PDF in de mailbox. Van elke bestemming – stad of regio – kan alleen dát deel besteld worden, dat ook echt bezocht gaat worden. Bovendien kunnen nieuwe ontwikkelingen nu snel in de tekst worden verwerkt. Het grote voordeel hiervan is dat de reisgids op maat en actueel is - én beduidend goedkoper dan een reisgids uit de winkel.

Paperback, PDF en E-book

De pilot sloeg aan en vanaf 2010 is Odyssee in full swing. Al snel bleek het nieuwe concept een grote aantrekkingskracht te hebben op allerlei mensen, die graag hun passie voor een stad, streek of eiland in een Odysseegids willen vertalen. Inmiddels hebben al zo'n dertig auteurs gidsen voor Odyssee geschreven en dat aantal groeit gestaag. Het bieden van keuzemogelijkheden staat voor Odyssee centraal. Daarom is het ook mogelijk om te kiezen voor een paperback. En naast PDF kan de digitale gids ook als E-book worden geleverd.

Odyssee Reisgidsen

Albanië

Noord- Albanië
Tirana

België

Antwerpen 🇺🇦
Brussel 🇺🇦¹
Duurzaam Limburg (B)
Duurzame Ardennen
Gent 🇺🇦

Op zoek naar de Rechtvaardige
Rechters¹
Voerstreek

Bulgarije

Sofia

Colombia

Bogotá

Denemarken

Aarhus
Bornholm
Kopenhagen

Duitsland

Berlijn 🇩🇪
Berlijn 🇩🇪
Dresden
Düsseldorf 🇩🇪
Hamburg 🇩🇪¹
Hunsrück
Potsdam 🇩🇪¹
Wolfsburg¹

Egypte

Luxor en omgeving
Zuid-Sinai en de Rode-Zeekust

Estland

Tallinn

Faeröer

Faeröer

Frankrijk

Zuid-Bourgondië

Griekenland

Corfu
Kefaloniá en Itháka
Kárpáthos en Kásos
Lefkáda
Lésbos
Náxos
Rhodos¹
Sámos
Zákynthos

Israël

Jeruzalem

Italië

Bologna 🇮🇹
Godenweg 🇮🇹
Rome 🇮🇹

Kosovo

Kosovo

Kroatië

Dubrovnik

Marokko

Marrakesh

Nederland

Eindhoven¹

Rotterdam

Noorwegen

Lofoten
Spitsbergen
Vesterålen

Slovenië

Ljubljana
Triglav Nationaal Park¹

Spanje

Madrid
Valencia

Tsjechië

Bohemen Tsjechië
Moravië Tsjechië
Praag 🇨🇪

Turkije

Istanbul 🇹🇷¹
Istanbul¹

Verenigd Koninkrijk

Glasgow 🇬🇧
Kent en Canterbury¹
Orkney
Wales

Verenigde Staten

Austin (Texas)
New York 🇺🇸

Zweden

Småland en Öland